

Economisch-Statistische Berichten

In memoriam
Prof. Dr. Mr. F. de Vries
(2 mei 1884—15 juni 1958)

★

Prof. Dr. Ph. J. Idenburg
De 10de zitting van de Statistische
Commissie der Verenigde Naties

★

Drs. P. Gros
Commerciële exploitatie
van een tweede televisienet

★

L. Aerts
Tien jaar premiebouw in België

★

Drs. B. W. Buenk
Modellenbescherming

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2137

WOENSDAG 18 JUNI 1958



De Nederlandsche Handel-Maatschappij is een internationaal georiënteerde bank met een groot aantal buitenlandse vestigingen, affiliaties en vertegenwoordigingen. Zij bemiddelt bij im- en export en transitozaken en geeft inlichtingen over betalingsgewoonten en -mogelijkheden. De N.H.M. staat U ook ter zijde bij het zoeken van nieuwe zakenrelaties in het buitenland.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
140 kantoren in binnen- en buitenland

Refereer aan annonces in „E.-S.B.”

vacatures



Aan de Afdeling Landbouwhuishoudkunde van de Landbouwhogeschool kan in de rang van wetenschappelijk ambtenaar geplaatst worden:

EEN ACADEMISCH GEVORMD ECONOMO

met belangstelling voor consumentenvraagstukken. Sollicitaties onder no. 471R/7188 (in linker bovenhoek env. en brief) te richten aan Mevr. Prof. C. W. Willinge Prins-Visser, Afd. Landbouwhuishoudkunde, Herenstr. 18 te Wageningen.



Bij de afdeling Technisch Onderzoek van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid kan worden geplaatst:

EEN BOUWECONOMISCH DESKUNDIGE

Taak: het verzamelen, rangschikken en analyseren van gegevens, teheinde inzicht te verkrijgen in de hoofdcomponenten van de bouwkosten en huren. In aanmerking kunnen komen een bouwkundig of civiel ingenieur met economische inslag of een econoom met bouwkundige achtergrond. Salariëring naar gelang van bekwaamheid en ervaring volgens schaal 115 van het B.B.R.A. 1948 (f 705,30 tot f 885,50 per maand). Sollicitaties onder no. 451/7188 (in linker bovenhoek env. en brief) met volledige omschrijving van levensloop, opleiding en ervaring worden ingewacht bij het bureau Personeelsvoorziening van de Centrale Personeelsdienst, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

(Zie ook de vacatures op pag. 500)



R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Ablasserdam

Verzorging van
en adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.

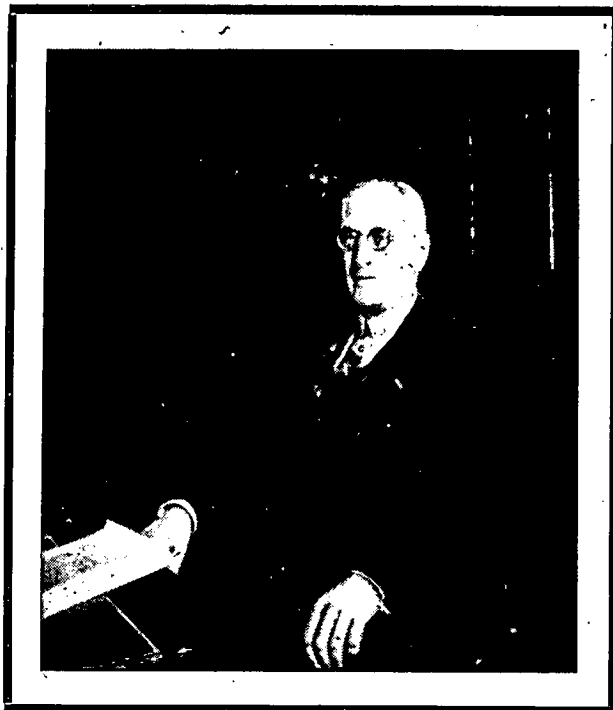
Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam 6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.



Prof. Dr. Mr. F. de Vries

2 mei 1884 — 15 juni 1958

Het is een gedachte van Professor F. de Vries geweest, waaruit het initiatief tot oprichting van het Nederlandsch Economisch Instituut in 1929 is voortgevloeid.

Hij was in 1913 benoemd tot lector in de Staathuishoudkunde aan de toen juist opgerichte Nederlandsche Handelshoogeschool en al spoedig, in 1918, tot hoogleraar bevorderd. Sterk leefde in hem de drang tot theoretisch-analytisch onderzoek; opeenvolgende generaties studenten werd in een erudiete en gedegen bewijsvoering voor ogen gesteld dat benaderen van feiten een logisch gedachtenpatroon vereist, wil men tot samenhangende uitspraken kunnen komen.

Evenzeer leefde echter voor Prof. De Vries de intense belangstelling voor de werkelijkheid zelve, voordat het proces der abstractie begon. In 1928 hield hij als Rector Magnificus een oratie over het „Institutionalisme” en de gedachtengangen, daaruit ontwikkeld, deden hem de noodzaak gevoelen van een werkplaats waar de aankomende economen feiten en theorie tezamen leerden verwerken. Zo kwam het Nederlandsch Economisch Instituut tot stand waarbij het bedrijfsleven, evenals in 1913, het zijne voor de verwezenlijking toevoegde.

Prof. De Vries is van de oprichting af directeur van het Instituut geweest tot zijn vertrek naar de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam in 1945. De band met het Instituut werd door dit afscheid echter niet verbroken want een oudere lijn bleef in stand. Reeds in 1924 was hem gevraagd toe te treden tot de Commissie van Advies van Economisch-Statistische Berichten, het weekblad dat toen nog werd uitgegeven door het Instituut voor Economische Geschriften. Dit laatste ging in 1932 in het N.E.I. op, maar de Commissie van Advies bleef bestaan tot zij in 1934 werd afgelost door

een kleinere Commissie van Redactie. Hiervan maakte Prof. De Vries onmiddellijk deel uit en hij bleek tot vreugde der redacteuren bereid zijn lidmaatschap te continueren, ook na zijn emeritaat.

Langdurig, en vooral hecht, is de verbinding al deze jaren door geweest. Wie in „E.-S.B.” naar zijn artikelen speurt zal deze vooral vinden in en na de oorlogsjaren. Zij zijn stuk voor stuk klassiek geworden. „Jaren van overgang” in 1941, „Feiten en theorie” in 1943 en het wijsgerige „Zal het dagen?” in het eerste nummer na de bevrijding.

Prof. De Vries droeg innerlijk en uiterlijk de signatuur van een regent. Zo schreef hij ook, bezonnen en bondig, elk woord keurend omdat het moest gelden zoals het gesteld was. Hij schreef om te overtuigen, wie nadenken wilde; aan overtuiging door geweld of pathos hechtte hij geen waarde. Zo heeft hij zijn studenten opgevoed, zo leerde hij het aan jong aankomende redacteuren. Daarbij bezat hij de gave om uit een stapel proeven juist die ene te kiezen, waarop een zwakke zinsnede van een auteur was blijven staan. Of zou het zo zijn geweest, dat zijn scherp keurend verstand uit de proef, die hij ter hand nam, feilloos de zwakke zinsnede lichtte? Het gevolg was gelijk, „E.-S.B.” was verbeterd. Zo ging het met alle dingen waar Prof. De Vries zijn aandacht op richtte, beminnelijk en voorkomend — verzoenend waar het kon — doch met één respect dat bovenal ging: of het toetsen van feiten en meningen in zuiverheid plaatsvond.

De economische wetenschappen in Nederland hebben hun Nestor verloren, het Nederlandsch Economisch Instituut verliest tevens een Mentor, aan wien het respect en genegenheid, thans in herinnering, zal blijven toedragen.

De 10^{de} zitting van de Statistische Commissie der Verenigde Naties

Dit is geen verslag van het werk der Statistische Commissie der Verenigde Naties noch van hetgeen in de onlangs beëindigde 10de zitting van deze Commissie werd verhandeld. Daarvoor moge worden verwezen naar het rapport, dat de Commissie zo juist aan de Economische en Sociale Raad heeft uitgebracht. Een enigszins volledig bericht aangaande deze activiteiten zou de belangstelling van slechts enkele lezers vermogen te wekken. Het werk der Commissie specialiseert zich voortdurend en onder de 4 kilogram aan stukken, waarin de leden zich moesten verdiepen, bevinden er zich verscheidene met een bij uitstek technisch en vaak nog voorlopig karakter. Ze zijn bestemd voor de producenten van statistische gegevens. Daarom worde te dezer plaatse met enkele losse notities volstaan, welke in de loop van drie vergaderweken te New York op papier werden gezet.



De taak van de Statistische Commissie is het bevorderen van de ontwikkeling van de beschrijvende statistiek in de gehele wereld en van de vergelijkbaarheid van de door de statistische waarneming te verkrijgen resultaten. Zij functioneert in feite als een raad van toezicht en advies voor het Statistisch Bureau der Verenigde Naties. Zij vergadert eenmaal in de twee jaar, gewoonlijk op het hoofdkwartier der Verenigde Naties te New York.

De Commissie bestaat uit vertegenwoordigers van 15 landen. De Secretaris-Generaal is in haar midden vertegenwoordigd door het hoofd van het Statistisch Bureau, de Amerikaan W. Leonard, die door verscheidene van zijn medewerkers wordt bijgestaan. Voorts zijn er de representanten van de Gespecialiseerde Organen van de Verenigde Naties. Ten slotte is in de Commissie een aantal zgn. *Non-Governmental Organizations* vertegenwoordigd, die een raadgevende stem hebben. Onder deze bevindt zich het Internationaal Statistisch Instituut.

Laat mij enkele leden der Commissie mogen voorstellen, die met schrijver dezes het werk van het begin af hebben

meegemaakt. Daar is vooreerst de Engelse aristocraat Sir Harry Campion. In het begin van de tweede wereldoorlog werd deze bekwame statisticus door Churchill geroepen om hem te dienen als coördinator van de zo sterk gedecentraliseerde statistieken van het Verenigd Koninkrijk. Zo heeft hij in de naaste omgeving van de Minister-President de Engelse oorlogsinspanning gediend. Weinigen waren zo goed geïnformeerd omtrent hetgeen er in regeringszaken gaande was. Het is steeds weer boeiend Sir Harry van zijn oorlogservaringen te horen vertellen. Na de oorlog werd zijn *Central Statistical Office* bevestigd als de coördinerende instantie in het Engelse statistische apparaat. Nog steeds is Campion de man die zijn plaats in het middelpunt van de Engelse staatsorganisatie met opmerkelijke kennis van zaken vervult. In de Statistische Commissie heeft hij een groot gezag, hetwelk hij met een opmerkelijke bescheidenheid weet te dragen, en dat berust op de wijsheid en scherpzinnigheid van zijn adviezen en zijn omvangrijke ervaring op statistisch gebied, waarin zich niet slechts de Engelse situatie maar ook die in de Dominions weerspiegelt.

Prof. P. C. Mahalanobis uit India is stellig de meest prominente man van wetenschap in de Commissie. In zijn vaderland heeft hij een belangrijke positie als adviseur der Regering terzake van de planning en als leider van het statistisch instituut, dat op zijn eigen grond in Calcutta is verzezen en voortgaat te groeien. Mahalanobis is een van de meest levendige leden van de Commissie. Zelden — al te zelden — laat hij een gelegenheid tot spreken voorbijgaan. Daarbij zijn er twee aspecten, welke in zijn interventies steeds naar voren komen, nl. de belangen van de onderontwikkelde gebieden, waarbij India als voorbeeld geldt, en de steekproefmethode, waarvan hij een krachtig voorstander is. Veelvuldig geeft hij blijk van zijn sympathie voor de Sowjet-Unie en communistisch China, landen, welke hij op zijn veelvuldige reizen pleegt te bezoeken.

Prof. Dr. T. V. Ryabushkin is sinds jaren de Sowjet-vertegenwoordiger. Hij is het hoofd van de Statistische Afdeling van het Economisch Instituut. Deze laatste in-

INHOUD

	Blz.		Blz.
In memoriam Prof. Dr. Mr. F. de Vries (2 mei 1884-15 juni 1958)	483	Aantekeningen:	
De 10de zitting van de Statistische Commissie der Verenigde Naties, door Prof. Dr. Ph. J. Idenburg	484	Het woningtekort in Nederland	494
Commerciële exploitatie van een tweede televisienet, door Drs. P. Gros	486	De internationale ijzerertsmarkt	495
Tien jaar premiebouw in België, door L. Aerts ...	491	Boekbespreking:	
Modellenbescherming, door Drs. B. W. Buenk ..	493	Dr. J. H. C. Lisman: „Wiskundige Propaedeuse voor Economisten”, bespr. door Drs. E. H. Mulder	497
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans ...	498

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit, Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

stelling is een onderdeel van de Wetenschappelijke Academie in Moskou. Het wetenschappelijk onderzoek is in Sowjet-Rusland niet aan de universiteiten te vinden. Deze zijn uitsluitend instellingen van hoger onderwijs. Het onderzoek is in de Academie geconcentreerd. Ryabushkin is de schrijver van onderscheidene statistische leerboeken en van vele afzonderlijke studies op het terrein van de statistische methodologie. Het is jammer dat ze niet zijn vertaald. Immers, de schrijver blijkt een uitermate kundig vakman te zijn, die belangrijke bijdragen tot het werk van de Commissie pleegt te leveren. Welk een moeilijkheden staan er, ondanks alle goede vertaaldiensten w.o. de gelijktijdige vertaling in de vergaderingen, aan het menselijk contact in de weg! Het, voor de samenwerking zo belangrijke, gesprek buiten de vergaderingen is in dit geval tot enkele simpele begroetingen beperkt. Het doet mij echter genoegen te kunnen vaststellen dat er op het terrein, dat de Statistische Commissie bestrijkt, thans een samenwerking tussen Oost en West mogelijk blijkt te zijn, welke niet meer, zoals in de eerste jaren van haar werk, door politieke invloeden wordt verstoord. Dat moet voor een stuk aan een gewijzigd beleid van Sowjet-Rusland worden toegeschreven. Het moet toch anderzijds mede door een groeiend menselijk vertrouwen zijn bevorderd.



De Commissie heeft haar 10de zitting niet als een reden tot herdenking gevierd. Wanneer wij op haar arbeid terugzien, is er echter stellig reden tot voldoening terzake van de bereikte resultaten. Er is belangrijk werk geschied ter bevordering van het niveau van het statistisch werk in vele landen van de wereld. Tal van stimulerende methodologische publikaties zijn, op voorstel en onder toezicht van de Statistische Commissie van het Statistisch Bureau van de Verenigde Naties, uitgegaan. Ik noem nu alleen de handleiding tot samenstelling van Nationale rekeningen. Deze handleidingen vormen de documentatie, waarmee de experts van de technische hulp in de statistisch onderontwikkelde landen uitgaan; zij behoren tevens tot de leerstof in opleidingscentra en statistische instituten, welke in verschillende delen van de wereld bestaan.

In de loop der jaren is er ook een aantal statistische jaar- en maandpublicaties tot stand gekomen, welke hun plaats onder de statistische informatiebronnen reeds lang hebben verworven. Ik noem het Statistisch Jaarboek, het Demografisch Jaarboek, het Jaarboek van internationale handelsstatistiek, het maandelijks Statistisch bulletin, het Jaarboek van de Nationale rekeningen. In de thans gehouden zitting werd de opmerking gemaakt dat de verspreiding van de Jaarboeken bepaald onbevredigend is. De verkoop van het Statistisch Jaarboek gaat 7.000 exemplaren niet te boven. De Commissie heeft aangedrongen op grotere activiteit in de verkoopsector. Ik heb voorgesteld een Statistisch zakboek voor de wereld uit te geven.

De coördinatie van de statistische gegevens uit verschillende landen blijkt steeds een moeilijk probleem. De nationale statistieken zijn nu eenmaal in hun gehele opzet gebonden aan de maatschappelijke structuur van de landen, waarvoor zij worden samengesteld. Zij vertonen ten gevolge daarvan verschillen, welke niet steeds ter wille van de internationale vergelijkbaarheid kunnen worden gecorrigeerd. In een aantal gevallen is het echter mogelijk gebleken te geraken tot regels en classificaties, welke voor het verstreken van gegevens aan internationale organen in acht genomen kunnen worden. Bijzonder succesvol is de *Stan-*

dard International Trade Classification, de S.I.T.C., gebleken. Op het ogenblik rapporteren 80 landen en gebieden hun handelsbeweging volgens deze indeling. Daarmede is 88 pCt. van de wereldhandel in dit systeem begrepen. Bekend, schoon niet zo verbreid, is ook de *International Standard Industrial Classification*, de I.S.I.C., voor de classificatie der bedrijven. Vele landen hebben er, ook bij de indeling van hun nationale statistieken, gebruik van gemaakt. Het is heel moeilijk gebleken tot een internationale classificatie van de beroepen te komen. Het Internationale Arbeidsbureau te Genève is daarmede reeds vele jaren bezig. Sinds het vorig jaar bezit de wereld evenwel een *International Standard Classification of Occupations*. Nu ik toch van de Verenigde Naties naar de Gespecialiseerde Lichamen ben overgestapt, moge hier ook nog de *International Statistical Classification of Diseases, Injuries and Causes of Death* van de Wereld-Gezondheidsorganisatie worden genoemd, welke op ruime schaal wordt gebruikt.



In het kader van de internationale normalisatie van statistische gegevens verdient ditmaal het werk van de Verenigde Naties inzake de volkstellingen speciale vermelding. Steeds meer landen gaan tot het houden van volkstellingen over. Ook een aantal landen van Zuid-Afrika, het Verre Oosten en Afrika, waar tot nu toe nagenoeg alle informatie omtrent de bevolking en haar samenstelling ontbrak, is thans met de voorbereiding van volkstellingen bezig. Het officiële volkstellingsjaar is 1960. Maar verschillende landen houden de telling vóór of na dit jaar. In de periode 1955-1964 zullen 147 van de 178 landen van de wereld een volkstelling houden. De Statistische Commissie heeft nu zeer gedetailleerde aanbevelingen aanvaard omtrent de bij deze tellingen op te nemen gegevens, aangaande de te gebruiken definities en de bij de uitwerking te volgen classificaties en tabelleringen. Het Statistisch Bureau, dat deze regels heeft opgesteld, bewoog zich daarmede in de lijn van de oudste vorm van internationale samenwerking. In 1853 op het Eerste Internationale Statistische Congres in Brussel werd reeds een resolutie aangenomen, waarbij ten dienste van de internationale vergelijkbaarheid zekere normen voor volkstellingen werden geformuleerd.

Terwijl deze aanbevelingen haar definitieve vorm beginnen te krijgen en zo juist ook de beginselen voor woningtellingen zijn vastgesteld, is alweer een begin gemaakt met een nieuw object: het voorbereiden van bedrijfstellingen op wereldwijde schaal, in 1963 te houden. Tot nu toe staat reeds vast dat 50 landen in dat jaar tot het houden van zulk een telling over zullen gaan. Ook voor deze tellingen zullen internationale normen worden opgesteld.

De vorm van de internationale samenwerking op statistisch gebied heeft zich in de loop der historie belangrijk gewijzigd. De coördinatie van overheidsstatistiek is van het stadium van overleg tussen personen, waarin zij zich in het zo juist genoemde jaar 1853 bevond, en de daarop volgende periode van samenwerking in het Internationaal Statistisch Instituut, na de tweede wereldoorlog definitief overgegaan naar het overleg tussen landen, zoals het zich in de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Lichamen voltrekt.

Er is nu evenwel in de laatste jaren een nieuwe ontwikkeling gaande, waarbij het overleg op wereldschaal wordt voorafgegaan en voorbereid door een intensieve behandeling van de onderwerpen, welke aan de Statistische Commissie worden voorgelegd, in regionale samenwerkings-

Schrijver pleit in dit artikel voor de instelling van een tweede televisienet op commerciële basis. Dit naar aanleiding van de ontwikkeling zoals die zich in het buitenland aftekent en de gedachten, die zich in Nederland t.o.v. de verwezenlijking van commerciële televisie gaan vormen. Een onlangs gelanceerd voorstel om, door een bepaalde samenwerking van de N.T.S. en de O.T.E.M., televisie-reclame te koppelen aan N.T.S.-uitzendingen, acht schrijver weinig aantrekkelijk. De ontwikkeling van de Euromarkt, de internationale concurrentiepositie binnen de gemeenschappelijke markt, de vraag naar een concurrerend televisieprogramma, de gedachten aan een commercieel Eurovisienet en de financiële voordelen van een onafhankelijke exploitatie voeren naar schrijvers mening alle in de richting van een tweede zendernet op commerciële basis.

Het is nog met een zekere aarzeling, dat in Nederland gesproken wordt over een tweede televisienet. Dit ligt voor de hand, omdat naar het zich laat aanzien verwezenlijking van een volledig weekprogramma over het bestaande kanaal eerst in de loop van 1959 zijn beslag zal krijgen. Volgens perspublicaties zullen nl. de onderhandelingen tussen het Ministerie van O., K. en W. en de Nederlandse televisie leiden tot een uitbreiding van het aantal zendavonden: de zondagavond op 1 januari 1959 en de vrijdagavond vanaf 1 september van hetzelfde jaar. Evenwel zullen de programma-uren per avond terug worden gebracht tot maximaal twee uur, omdat anders de fondsen ontoereikend zouden zijn ¹⁾.

¹⁾ „Algemeen Dagblad” van 22 mei 1958.

(vervolg van blz. 485)

vormen, zoals zij in Europa, Amerika en in het Verre Oosten bestaan en straks ook in Afrika tot stand zullen komen. In Europa wordt het gesprek gevoerd in de *Conference of European Statisticians* te Genève. De Europese en Aziatische commissies beschikken thans over vaste secretariaten, welke deel uitmaken van de staf van de Verenigde Naties. In deze lichamen kunnen de meest deskundige functionarissen van de statistische bureaus worden bijeengebracht, zodat de besprekingen reeds uit dien hoofde een intensiteit kunnen hebben, welke in de Statistische Commissie onmogelijk is. Bovendien liggen de statistische stelsels en mogelijkheden van regionaal bijbehorende landen in het algemeen dichter bijeen dan die van naar ligging meer verspreide landen. Dit maakt het overleg vruchtbaarder. De ervaring van de zo juist beëindigde zitting van de Statistische Commissie is dat niet slechts de vertegenwoordigers van 15 landen aan het woord waren, maar dat daar tusserendoor telkens de bijdrage van de *Conference of European Statisticians* ter sprake werd gebracht. Dat betekende een intensivering van het werk.



De landen achter het IJzeren Gordijn zijn, zoals wij zagen, in de Statistische Commissie vertegenwoordigd. Ze

Commerciële exploitatie van een tweede televisienet

Evenals elders het geval is, heeft ook hier te lande de groei van het aantal televisietoestellen de verwachtingen verre overtroffen. Vooral sedert 1956 nam het aantal toestellen belangrijk toe, zoals uit onderstaande tabel blijkt.

1 januari	toestellen	1 januari	toestellen
1950	50	1955	9.500
1951	150	1956	45.000
1952	500	1957	120.000
1953	1.100	1958	250.000 ²⁾
1954	2.800		

Midden mei 1958 is het 300.000e toestel geregistreerd en verwacht wordt, dat aan het einde van dit jaar de 400.000

²⁾ „Tien jaar televisie in Nederland”, blz. 2, 1958.

werken ook mede in de *Conference of European Statisticians*, en gedeeltelijk ook in de Commissie van het Verre Oosten. Maar tegelijkertijd vormen de communistische landen een eenheid op zichzelf. Ook statistisch gezien. Een punt, dat ditmaal de bijzondere belangstelling van de Commissie had, was het feit, dat het systeem, hetwelk de Verenigde Naties voor de Nationale rekeningen heeft opgesteld, georiënteerd is op landen met een vrije economie. Daartegenover hebben de landen met gebonden economie hun eigen stelsel, dat in menig opzicht van het eerstgenoemde afwijkt. De Commissie was gevoelig voor de stemmen, welke in haar midden opgingen, om te geraken tot een confrontatie van de beide systemen. De zaak is uiteraard van meer dan statistisch belang. Mits de confrontatie zich niet beperkt tot de systematische aspecten maar ook werkelijk de cijfers betreffende de verschillende economische eenheden ter tafel zouden komen! Er komen tegenwoordig meer cijfers van achter het IJzeren Gordijn. Prof. Dr. Ryabushkin stelde mij twee publicaties van sovjet-statistieken — een methodische en een met cijfers over 40 jaar — met Engelse tekst ter hand. Dat was meer dan een persoonlijke vriendelijkheid. Maar of wij volledige Nationale rekeningen van die zijde mogen verwachten, staat nog te bezien.

³⁾s-Gravenhage.

Prof. Dr. Ph. J. IDENBURG.

reeds zal zijn gepasseerd. Wanneer we rekening houden met de verwachting dat er tegen het einde van 1959 meer dan 500.000 betalende toestelbezitters zullen zijn en er dus f. 15 mln. aan kijkgeld binnenkomt, dan nog is niet te verwachten, dat de televisie met deze bestemmingsheffing kan rondkomen en zeker niet, wanneer in de toekomst de zendtijd tot 30 uur per week moet worden uitgebreid ³⁾. Bij de industrie bestaat de verwachting dat het toestellenmaximum voor Nederland bij rond 1,3 mln. ligt, hetgeen correspondeert met ca. f. 40 mln. aan kijkgeld. Dit is zeer zeker voldoende om de kosten van een volledig programma over Lopik te dekken, maar het is uitgesloten, dat een tweede zgn. keuzeprogramma van behoorlijk gehalte eveneens uit deze inkomsten kan worden gefinancierd. Bovendien is onmogelijk te voorspellen, wanneer dan een dubbel net gerealiseerd kan worden.

Het verdient aanbeveling de ontwikkeling, zoals die zich aftekent in het buitenland, nauwlettend te volgen. De discussies zijn daar in volle gang en met name in Duitsland wordt ernstig gediscussieerd over de bouw van een tweede net, zoals dat reeds sedert 1955 in Engeland bestaat en zich verder uitbreidt. In Duitsland bestaat de verwachting, dat in 1960 een tweede net nodig zal zijn om aan de steeds sterker wordende aandrang van het publiek tegemoet te komen. Regering en parlement zijn geporteerd voor een tweede net, maar over de exploitatievorm heeft men nog geen definitief besluit genomen ⁴⁾. Wel is men het er over eens, dat de programmaverzorging vóór het tweede net niet in handen moet komen van bestaande regionale semi-overheidsomroepen. Dit is onlangs nog eens door de Arbeitskreis für Rundfunkfragen aldus geformuleerd:

„Ein zweites Fernsehprogramm, das technisch in den Bändern IV bzw. V anzusiedeln wäre, sollte unter allen Umständen ausserhalb des Monopols der Rundfunkanstalten bzw. ausserhalb der in Punkt 14 vorgeschlagenen Anstalt „Das Deutsche Fernsehen“ betrieben werden ⁵⁾. Der Wettbewerb zwischen zwei Programmen verschiedener Herkunft wird unter allen Umständen einer Lieferung von zwei Programmen durch die gleiche Organisationen vorgezogen. Im Hörrundfunk besteht nämlich immerhin noch eine gewisse Abwechslung durch das nebeneinander mehrerer Rundfunkanstalten und durch die Möglichkeit, ausländische Sender nach belieben zur Auswahl zu hören. Da diese Möglichkeit im Fernseh Rundfunk technisch ausgeschlossen ist, muss bereits von der grundsätzlichen Organisation her die Voraussetzung für eine hinreichende Variabilität geschaffen werden“ ⁶⁾.

Het Duitse publiek, dat reeds in beperkte mate met televisiereclame heeft kunnen kennis maken via München, Baden-Baden, Frankfurt en Freies Berlin, heeft hierover een eigen mening. Na een onderzoek in opdracht van het „Studiengesellschaft für Funk- und Fernsehwerbung“ te Frankfurt am Main, door het „Institut für Demoskopie“ te Allensbach uitgevoerd, komt men tot de volgende conclusies:

1. die grosse Majorität der Zuschauer bejaht ein zweites Programm, das von der privaten Wirtschaft getragen wird;

2. das Prinzip der Konkurrenz zweier, aus verschie-

³⁾ Vgl. P. Gros: „De Nederlandse televisie in financieel perspectief“ in „E.-S.B.“ van 25 september 1957.

⁴⁾ P. Gros: „Bad Boll: om de toekomst van de Duitse televisie“ in „Ariadne“ van mei 1958, blz. 237.

⁵⁾ Voorgesteld is namelijk om te komen tot een overkoepelend openbaar lichaam, waaronder de regionale omroepen een op verschillende punten zelfstandige plaats innemen.

⁶⁾ „Die Situation des Rundfunks in der Bundesrepublik“, blz. 90, 1958.

dener Wurzel stammenden Programme wird von der grossen Mehrheit der Zuschauer bejaht;

3. die Fernsehzuschauer widersprechen überwiegend der Auffassung, das ein privates Fernsehen mit einer einseitigen politischen Beeinflussung verbunden sein könnte;

4. die Fernsehzuschauer glauben nicht an ein Absinken eines privaten Fernsehens auf ein niedriges kulturelles Niveau;

5. nur ein knappes Viertel der Zuschauer hätten gegen die eingeschaltete Werbung Bedenken ⁷⁾.

Van een tweede programma kunnen wij in feite ook reeds spreken in België, waar de tweetaligheid heeft geleid tot een Vlaamse en een Franse uitzending, zodat onze zuiderburen eigenlijk over twee programma's beschikken, al bestrijken die dan niet het gehele Belgische grondgebied. Wanneer we verder letten op onze randprovincies in het zuiden en het oosten dan bemerken we, dat daar de mogelijkheid tot programmakeuze — in sommige gevallen zelfs drie programma's, nl. Nederlands, Duits- en Vlaams — ten volle wordt uitgebuit en bijzonder wordt gewaardeerd. Het tweede zendernet is te onzent tot nu toe nauwelijks een punt van ernstige studie geweest, maar Hilversum loopt toch rond met gedachten in die richting, getuige de artikelenreeks van de VPRO ⁸⁾. Ook het hoofd van de NCRV-TV, D. G. Simons, toont zich een voorstander van een tweede programma, waarbij op de ene zender een amusementsprogramma gaat en op de andere een meer cultureel programma ⁹⁾.

Hiermede wordt dus het contrastprogramma geïntroduceerd, waarbij echter de gehele programmaverzorging in handen van de bestaande omroepen zou blijven. Het programmaschema zou er dan zo uit komen te zien, dat ongelijke programmasoorten gelijktijdig worden uitgezonden en aangezien de programmaverzorging voor beide zenders door de omroepen samenwerkend in de NTS zou geschieden, zou het concurrentie-element als stimulans tot programmaverbetering vrijwel ontbreken. Er zou dus enigszins een soortgelijke situatie ontstaan als door de Arbeitskreis für Rundfunkfragen is geschetst. De monopoliepositie in Duitsland, waar regionale omroepen gezamenlijk een algemeen Duits programma verzorgen, kan men evenwel niet geheel op de Nederlandse situatie toepassen, omdat de monopolioïde verenigingsomroepen natuurlijk wel een zekere wedijver kennen, maar een volledige concurrentie ontbreekt toch. Een tweede televisienet in Nederland op commerciële basis zou met name ook in Engeland worden toegejuicht, want daar wordt reeds gezinspeeld op een zelfstandig commercieel Eurovisienet, waarbij Nederland als continentaal bruggehoofd in dit zendersysteem een belangrijke plaats zou kunnen innemen.

Programmaniveau.

Alleen dan zal één concurrerend programma kans op verwezenlijking hebben wanneer een aanvaardbaar cultureel niveau van de programma's gewaarborgd is. Men is gemakkelijk geneigd Amerikaanse en Engelse voorbeelden aan te halen om het gevaar van niveaudaling te illustreren. Deze gevaren hebben zich inderdaad voorgedaan en doen zich nog dagelijks voor in de Amerikaanse commerciële televisie. De Engelse commerciële televisie echter

⁷⁾ „Die Einstellung der Öffentlichkeit zur geplanten Einführung eines zweiten Fernsehprogramms“, blz. 4, 1958.

⁸⁾ „Vrije Geluiden“ van 15, 22 en 29 juni 1957.

⁹⁾ „Nieuwe Haagse Courant“ van 16 november 1957.

heeft zich, na aanvankelijk te veel te hebben gespeculeerd op de Engelse massasmaak, weten te rehabiliteren, mede omdat bleek dat het kijkerspubliek het al te luchtige programmapeil op den duur toch niet kon waarderen. De concurrentie tussen de B.B.C. en de commerciële televisie heeft zich thans in een verhouding van 38 (B.B.C.) tot 62 (I.T.A.) in de publieke belangstelling geconsolideerd. Een vergelijking van I.T.A.- en B.B.C.-programma's leert dat I.T.A. meer nadruk legt op „entertainment” en de B.B.C. meer op „education”. Omtrent het gehalte van de ontspanning of van de ontwikkeling onthullen de cijfers evenwel niets. Een vergelijking van programma's uitgezonden tussen 19 en 26 januari jl. geeft de volgende verschillen en overeenkomsten te zien ¹⁰⁾.

	I.T.A. u/min.	B.B.C. u/min.
Toneel en speelfilms	8/40	5/—
Documentaires	5/25	9/20
Amusement	10/30	5/50
Korte films	10/—	10/—
Quiz	2/30	0/55
Sport	3/30	5/20
Nieuws	3/—	3/45
Godsdienstige programma's	1/45	0/10
Kinderprogramma's	4/30	2/50
Schooluitzendingen	4/10	2/05
Vrouwenprogramma's	—	2/30
Diversen	—	4/25

Een dergelijke vergelijking mag echter niet zonder meer op eventuele Nederlandse verhoudingen worden toegepast. Natuurlijk moet de grootst mogelijke omzichtigheid in acht worden genomen zoals buitenlandse voorbeelden wel leren, maar, en nu citeren wij de Minister van O., K. en W. Mr. Cals letterlijk:

„De rol van de reclame in het maatschappelijke leven, de inzichten van adverteerders en de belangstelling van het publiek in de reclame hier en ginds liggen ver uiteen. Daarom alleen reeds is ondergetekende niet bevreesd voor excessen op dit gebied” ¹¹⁾.

Dat het programmaniveau bij de uiteindelijke beslissing over televisie-reclame een belangrijke rol zal spelen kan worden afgeleid uit het feit, dat de Staatssecretaris van O., K. en W., Mr. Höppener, aan de Radioraad nader advies heeft gevraagd omtrent de waarborgen, die gesteld moeten worden ter bescherming van het culturele peil van de programma's bij een eventuele invoering van commerciële televisie ¹²⁾. Deze waarborgen zal men, dunkt ons, in de eerste plaats moeten vinden in bestaande opvattingen omtrent programma en reclame. Daar zullen de volgende garanties kunnen worden gegeven voor het vereiste programmaniveau:

1. De *smaak* van het publiek, zo men wil de massasmaak zonder de onaangename betekenis die doorgaans aan het begrip massa kleeft, die men uit een tweetal inleidende onderzoeken heeft leren kennen. Zowel het onderzoek door de Nederlandse Stichting voor Statistiek in opdracht van de N.V. Thabur/Graetz uitgevoerd als dat van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen geven daaromtrent enig inzicht. Over de *waardering* het volgende:

„Populaire programma's zijn vooral het journaal, toneelstukken en kleinkunstprogramma's. Godsdienstige uitzendingen,

¹⁰⁾ „Die Denkschrift des Markenverbandes” in „Rundfunk und Fernsehen”, no. 1, blz. 90, 1958.

¹¹⁾ Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag inzake de tweede televisienota, blz. 4, 1955.

¹²⁾ „Nieuwe Rotterdamse Courant” van 25 januari 1958.

huishoudelijke onderwerpen, stukken uit films en opera's ziet een groot deel der ondervraagden en hun gezinsleden liever niet. In het algemeen variëren populariteit en kijkdichtheid parallel, impopulariteit en kijkdichtheid in tegengestelde richting”.

En t.a.v. de *wensen* concluderen de rapporteurs:

„Men zou veelal graag in de volgende programmarubrieken verbeteringen willen zien aangebracht: films en cabaretprogramma's. De verbeteringen betreffen vooral het niveau, de medewerkers, de vlotheid en de actualiteit. Men zou graag vooral meer toneelstukken zien en meer luchtige en vrolijke programma's, daarnaast meer films, meer uitzendingen met ontwikkelingswaarde en meer sportuitzendingen. Ongeveer een derde der ondervraagden wenst een hoger programmaniveau; vrijwel niemand een lager” ¹³⁾.

De samenstellers van het rapport „dorpenonderzoek”, dat het resultaat is van een reeks groepsgesprekken met aansluitend discussies in een zestal dorpen in West-Nederland, schrijven ¹⁴⁾:

„dat bij onze kijkgroepen in het geheel grote waardering bestond voor de volgende onderdelen der programma's:

- het weerbericht;
- sport-reportages;
- het vertoonde wereldnieuws (met politieke inslag);
- populair-wetenschappelijke uitzendingen;
- de levende natuur”.

en verder:

„Bij een vergelijking van de beoordeling der programma's in hun geheel kan worden geconstateerd, dat noch de mate van gevarieerdheid als zodanig, noch het overwicht van ontwikkelings- of ontspanningselementen van bijzondere betekenis voor deze beoordeling was. De enige toelaatbare conclusie bleek te kunnen zijn, dat de programma's met een combinatie van ontwikkeling (instructie) en ontspanning (amusement), in matige gevarieerdheid, de beste kansen maken. Echter ook alleen als inhoud en verbeelding door de kijkers kunnen worden geapprecieerd. Deze laatste factoren blijken duidelijk van meer gewicht dan die van de gevarieerdheid en het overheersend element, op zichzelf genomen”.

Is het te gewaagd om te spreken van de Nederlandse goede smaak, waaraan gezin en kerk, school en jeugdbeweging, volkshogescholen en andere instituten gezamenlijk hebben meegewerkt? Door appreciatie en wensen ligt er dus een belangrijke verantwoordelijkheid bij het publiek zelf, voor wie gesubsidieerde en commerciële televisieprogramma's bestemd zijn.

2. De *Nederlandse stijl* van de reclame zoals die algemeen wordt aanvaard en die in vele opzichten ver uitkomt boven de buitenlandse reclamemethoden, zoals op de televisiedag van het Genootschap voor Reclame op 10 maart jl. nog eens duidelijk door Schiferli is gestipuleerd:

„Er is geen zinnig reclamedeskundige, die het in zijn hoofd zal halen om hier de kijkers voor te zetten, wat men in andere landen wel op het scherm durft te brengen. De andere vormen van reclame bewijzen immers, dat de reclameman in Nederland werk op hoog niveau levert. Wij weten, dat wij anders het publiek niet zullen bereiken. Men zou het immers niet accepteren; men zou niet naar uitzendingen kijken en daarmee zou de reclameman zijn eigen graf graven. Het is eenvoudig een levensnoodzaak om een goed peil te handhaven. Zie eens naar de Nederlandse reclamefilms. Zij worden zeer gewaardeerd. Zou dat niet het geval zijn met de televisiereclame? Het moet toch wat zeggen dat buitenlanders zich reeds lang tot Nederlanders richten voor het vervaardigen van hun „commercials”” ¹⁵⁾.

¹³⁾ „Televisie in Nederland”, blz. XII, 1957.

¹⁴⁾ T. T. ten Have en M. Vastenhouw: „Groepsgesprekken over televisie in een zestal dorpen”, blz. 148, 1957.

¹⁵⁾ „Revue der Reclame” van maart 1958, blz. 140.

3. De *normen*, die de reclamewereld zichzelf vrijwillig heeft opgelegd en die, in tegenstelling met het buitenland waar zelfs wettelijke bepalingen in het leven zijn geroepen, hier te lande zonder dwang van de Overheid tot stand zijn gekomen. In dit verband mag worden herinnerd aan de activiteiten van het Genootschap voor Reclame. Verder bestaat er een Code voor het Reclamewezen, behelzende de normen voor de deelneming aan het reclameverkeer door de Internationale Kamer van Koophandel voor de eerste maal vastgelegd in 1937 en laatstelijk herzien in 1955. Bovendien is er nog de Leidraad bij de werkwijze van de Keuringsraad Openlijke Aanprijzing Geneesmiddelen en Geneeswijzen. Ten slotte kennen we de Regelen voor het Advertentiewezen en de Raad van Orde en Tucht voor het Advertentiewezen (ROTA), die toezicht houdt op de handhaving en naleving van die regelen.

4. Het *eigen belang* van adverteerders en reclamebemiddelaars. Zoals door Schiferli reeds is aangestipt wijst het eigenbelang in een richting, die niet kan indruisen tegen de appreciatie van het kijkerspubliek, de reclamenormen en de economische bestaanszekerheid van de adverteerder. Wanneer men, zoals de adverteerder wordt verweten, louter de gemiddelde appreciatie van de kijker volgt dan mag men aannemen dat de adverteerder alles in het werk zal stellen niet tegen de haren in te strijken. Steeds dient de adverteerder zich te realiseren, dat hij exclusief de huiskamer via het beeldscherm binnentreedt en iedere vorm van reclame door alle bevolkingsgroepen zal moeten worden geaccepteerd en dat uitzending van een programma, dat om welke reden dan ook weerstanden opwekt, het nuttig effect van de reclame ongunstig zal beïnvloeden. Derhalve dient het eigenbelang te worden afgestemd op het publiek, waarmee nog eens de beslissende betekenis van het normbesef, dat bij het publiek zelf ligt, wordt onderstreept.

5. De *overwegingen van zelfbehoud* van de commerciële televisie zelf, zullen programmasamenstellers ervan weerhouden de inhoud van de uitzendingen neer te trekken naar een peil, dat door grote groepen van adverteerders en kijkers niet wordt geaccepteerd.

Het lijkt ons juist, de belangrijkste garanties voor een verantwoord programmapeil bij het publiek en de reclame te leggen en de bepalingen die de commerciële televisieorganisatie en eventueel de Overheid in het leven roepen een meer aanvullende en controlerende rol toe te bedelen. Bij de OTEM wordt voorzien in de statutaire instelling van een programmaraad, op de samenstelling waarvan, naar wordt gehoopt, de Minister van O., K. en W. een niet onbelangrijke invloed zal hebben, omdat de benoeming van de leden van de raad zal plaatsvinden in overleg met de betrokken bewindsman¹⁶⁾. Aldus ontstaat de situatie dat de Overheid in de commerciële televisieorganisatie door middel van de programmaraad een belangrijke zeggenschap zal hebben, terwijl bovendien aan de concessie-verlening nog bijzondere voorwaarden kunnen worden verbonden met betrekking tot programmaverzorging en reclame-uitzending. Bijv. kunnen bepalingen in het leven worden geroepen — zoals die ook in Engeland bestaan — die het uitzenden van reclame voor of na godsdienstige programma's of uitzendingen met betrekking tot gebeurtenissen rond het Koninklijk Huis verbieden. Alleen wanneer dus een goed programmapeil gewaar-

borgd wordt zal een commerciële exploitatie van een tweede net verantwoord zijn. Want al mogen belangrijke financiële en economische motieven gelden, zoals onze concurrentiepositie in de Euromarkt, uiteengezet door Dr. G. v. d. Wal in een preadvies voor de Vereniging voor Nederlands Fabrikaat¹⁷⁾, het publiek vraagt in de eerste plaats goede programma's en zal de reclameboodschappen waarschijnlijk als belangwekkende intermezzi op de koop toe nemen.

De voorkeur van het bedrijfsleven voor commerciële exploitatie is bij meerdere gelegenheden gebleken, zo is de voorzitter van de Bond van Adverteerders, J. P. Coelingh, van oordeel dat de adverteerder er niet voor voelt bijverdiens te zijn¹⁸⁾. In een brochure van de Bond van Adverteerders, waarin de verschillende vormen van reclametelevisie worden nagegaan, wordt als derde mogelijkheid gezien een zuiver commerciële instelling, die televisie-uitzendingen met winstmotief gaat exploiteren:

„Het derde type zal bij een onbevredigende functionering financiële schade lijden. Voor hem zal de drang bestaan om de uitzendingen in het oog van het Nederlandse forum goed te doen zijn en tegelijkertijd de Nederlandse economie een zo groot mogelijk voordeel te bieden. Zuiver economisch beschouwd, verdient dit derde type verreweg de voorkeur. Het bestaansniveau van ons volk en onze positie in de Europese economie kunnen daarmee alleen maar gebaat zijn!”¹⁹⁾.

Ten slotte nog een gezaghebbende stem uit de kring van de adverteerders, nl. de heer Tempel, de voorzitter van de Raad van Bestuur van Unilever, die op de algemene vergadering van aandeelhouders op 24 april jl. betoogde, dat

„... het voor de adverteerders weinig bevredigend (zou) zijn als die mogelijkheid geboden werd door in de bestaande programma's een beetje ruimte vrij te maken, zeker als dat zou gebeuren op tijden die er toch niet zo op aankomen en in programma's, die de kijkers — en dus de opdrachtgever — minder interesseren. Wat nodig is, is een geheel nieuwe programmamogelijkheid, naast die van de omroepverenigingen. Dat hoeft in Nederland nog niet via een afzonderlijke zender, maar het kan door uitbreiding van de zendtijd. De opdrachtgevers zullen dit nieuwe programma in zijn geheel moeten financieren — met zodanige garanties voor een beschaafde wijze van reclamemaken en voor onafhankelijkheid der programma-leiding, als in de aanhangige licentie-aanvraag worden aangeboden en als in Engeland reeds zijn gerealiseerd”²⁰⁾.

Een tweede zendernet echter biedt de beste kans om beide stelsels, van gesubsidieerde en commerciële televisie, in een onbelemmerde ontwikkeling mogelijk te maken, hetgeen alle belanghebbende groeperingen zal kunnen bevredigen. De beschouwingen in het buitenland tenderen ook meer en meer in de richting van een vrije concurrentie tussen beide stelsels, elk werkend met een eigen zendernet.

Kritiek.

Een vorm van televisiereclame gekoppeld aan de omroepen is gepropageerd in de „Haagse Post”, die eerder bij de consequente afwijzing van televisie-advertenties door de grote radio-vier van oordeel is geweest, dat de ontwikkeling van de televisie een commerciële outsider vraagt²¹⁾. In een later artikel doet het weekblad een „eenvoudige oplossing” aan de hand, wanneer het stelt:

¹⁷⁾ „Nederlands Fabrikaat” van november 1957, blz. 9.

¹⁸⁾ „Revue der Reclame” van maart 1958, blz. 141.

¹⁹⁾ „Televisie-reclame als economisch probleem”, blz. 5, 1957.

²⁰⁾ „Betekenis der Reclame”, bijlage van de „Revue der Reclame”, april 1958.

²¹⁾ „Haagse Post” van 13 juli 1957.

¹⁶⁾ „De noodzaak van commerciële televisie”, blz. 55, 1957.

„Als de commerciële groep zich bepaalt tot het vragen van een concessie voor het uitzenden van advertenties zonder eigen programma dan lijken ons alle belangen gediend. Het bedrijfsleven krijgt televisie-advertenties en uit de pachtsom voor de concessie (of een percentage van de opbrengst) komt geld beschikbaar in „het historisch bestel”, dat zich verder kan ontplooiën, zonder in het minst te worden belemmerd. De Nederlandse kijkers krijgen er geen nieuw programma bij, maar dat is, wanneer door het ruimer vloeien van middelen de zendtijd van de verenigingen kan worden uitgebreid, geen ramp. Zeker niet nu de commerciële groep voorlopig nog geen eigen zender of kanaal kan toevoegen”²²⁾.

Tegen deze conceptie maakte de reclame- en televisiedeskundige, De Vilder, ernstig bezwaar — „het bedrijfsleven zal zich terecht niet graag „gesandwiched” zien tussen alle mogelijke andere al dan niet concurrenten” — toen hij verder betoogde, dat toch altijd een belangrijk ding niet mag worden vergeten:

„dat het uiteindelijk het bedrijfsleven is, dat het geld op tafel moet leggen. Er mag dan een begrijpelijke en verantwoorde restrictie worden gemaakt ten aanzien van de invloed die de adverteerder niet op het programma mag hebben, het zou onjuist zijn dit bedrijfsleven te manoeuvreren in een positie die het niet wenst en terecht niet wenst. Het moet de adverteerder vrijstaan zelf het moment te kiezen en te kopen waarop hij zijn reclame-boodschap wil hebben uitgezonden. De mogelijkheid heeft hij niet bij de oplossing van Mr. H. Daarom vinden wij deze oplossing ongelukkig”²³⁾.

Inmiddels hebben de opvattingen zich gewijzigd, misschien mede onder de invloed van het verschijnen van het pleidooi van de OTEM. Wanneer de betreffende krantenberichten juist zijn dan willen, als de Tweede Kamer zich zou uitspreken voor reclame in de televisie, de omroepverenigingen de uitvoering tot elke prijs in eigen hand nemen²⁴⁾. Hoewel weinig enthousiast is Hilversum toch van mening

„dat wanneer de Regering dan zou besluiten, dat Nederland gezien de omstandigheden (bijv. buitenlandse concurrentie) zijn eigen bedrijfsleven ook enige reclametelevisie behoort te geven. . . . ja, dan zou de NTS zich voor de uitvoering daarvan aanbieden en de uitvoering niet graag in handen zien van een speciaal daarvoor ingestelde organisatie”²⁵⁾.

Aansluitend op deze en soortgelijke persberichten publiceerde De Vilder een artikel, waarin een voorstel wordt ontwikkeld dat in principe merkwaardig aansluit bij de visie van de „Haagse Post”, die door de schrijver eerder als ongelukkig werd gekenschetst. De Vilder schrijft:

„Het is dan ook denkbaar, dat de NTS — mede om de beperkte mate waarin de reclame wordt gevoerd te handhaven — zou besluiten om bijv. op elke uitzendavond tweemaal een periode van drie aaneengesloten minuten voor reclameboodschappen te bestemmen en wel de eerste drie minuten voor het NTS-journaal, de tweede drie minuten onmiddellijk aansluitend aan het NTS-journaal, dat wil dus zeggen, wanneer het NTS-journaal 20 minuten duurt, van 23 minuten over acht tot 26 minuten over acht. Hierdoor zou worden bereikt, dat:

1. de reclameboodschappen op voor adverteerders redelijk gunstige tijdstippen worden uitgezonden;
2. de reclameboodschappen als zodanig los staan van elk televisieprogramma, dat daarna door een van de omroepverenigingen moet worden verzorgd”²⁶⁾.

Het voordeel, dat de omroepen individueel op deze manier niet hun gezicht verliezen door een reclamekoppe-

ling aan een NTS-uitzending is geen overtuigend argument, omdat de NTS ten slotte wordt gevormd door de omroepen. Afgezien daarvan kleeft aan deze oplossing een aantal nadelen, nl.

1. Het adverterende bedrijfsleven heeft zich uitgesproken vóór televisiereclame, afgescheiden van het bestaande stelsel en opgedragen aan een afzonderlijke organisatie, omdat ze dan ten minste zeker is dat de reclame-inkomsten niet worden beschouwd als bijverdiensten.

2. Het samenbrengen van alle reclame per avond in tweemaal drie minuten binnen een periode van een half uur houdt in, dat verschillende reclameboodschappen bijeen moeten worden gebracht. Ook al, omdat, wanneer de Nederlandse ervaring zich daar ten minste t.z.t. bij aansluit, de buitenlandse praktijk geleerd heeft, dat de meerderheid van de spots de 20 seconden niet overschrijdt²⁷⁾. Het sandwichen blijft.

3. De adverteerder kan niet zelf bepalen in welk tijdsegment van de gehele programmaduur zijn reclameboodschap moet worden uitgezonden.

4. De verscheidenheid in programma's die de adverteerder zal aantrekken omdat bepaalde programma's bij bepaalde adverteerders de voorkeur zullen hebben — de reportages van bijv. Zandvoortse motorraces zal voor fabrikanten van banden en olie aanleiding geven om na of voor de uitzending reclameboodschappen voor hun produkten te doen uitzenden — ontbreekt. Daarbij moeten wij bedenken, dat het de adverteerder niet-in de eerste plaats gaat om de meeste kijkers maar om de potentiële klanten onder zijn kijkers en dat kan in grote mate afhangen van de aard van het programma.

5. Het is onmogelijk om bij een dergelijke reclameinpassing bij een zelfde programma-type een gedifferentieerd tarief te berekenen. Voor één minuut en onderdelen daarvan steeds dezelfde prijzen. Piekuren met hogere minuitprijzen en minder populaire uren met lagere prijzen zijn dan onbestaanbaar, waardoor televisie-reclame slechts mogelijk blijft voor een selecte groep van waarschijnlijk uitsluitend grote adverteerders. Aan kleinere adverteerders wordt dan de mogelijkheid tot televisie-reclame beperkt of ontnomen.

6. Wanneer de wens tot uitbreiding van de reclamemogelijkheden over de gehele avond opkomt, wordt deze natuurlijke expansiedrang belemmerd door de omroepprogramma's, die in het voorgestelde stelsel immers vrij van reclame moeten blijven en wanneer wél reclame in de natuurlijke onderbrekingen van die omroepprogramma's zouden worden opgenomen, blijft het risico van kwaliteitsverschil en dus het verschil in belangstelling in de onderscheiden omroepen, waardoor de ene adverteerder meer waar krijgt voor hetzelfde geld dan de andere²⁸⁾.

Wanneer De Vilder ten slotte stelt, dat NTS en OTEM elkaar moeten vinden, waarbij dan de OTEM tegen betaling aan de NTS de rol krijgt toebedeeld van bemiddelaar tussen NTS enerzijds en adverteerders en hun reclamebureaus anderzijds, dan wordt toch uit het oog verloren dat de OTEM allerminst de functie van commerciële dienst voor de NTS ambieert, want daar komt het in feite op neer. De OTEM zou moeten trachten de zendtijd door te verkopen, die ze tegen een gegarandeerde vaste prijs van

²²⁾ „Haagse Post” van 21 september 1957.

²³⁾ D. de Vilder: „Kanttekeningen bij situaties en publikaties rondom commerciële televisie” in „Ariadne” van oktober 1957, blz. 393.

²⁴⁾ „De Volkskrant” van 28 februari 1958.

²⁵⁾ „De Rotterdammer” van 6 mei 1958.

²⁶⁾ D. de Vilder: „Samenwerking NTS-OTEM gewenst” in „Ariadne” van mei 1958, blz. 255.

²⁷⁾ P. Gros: „Televisiereclame: geen discriminatie” in „Ariadne” van juli/augustus 1957, blz. 293.

²⁸⁾ Vgl. ook: „De noodzaak van commerciële televisie”, blz. 38, 1957.

Eind mei was het tien jaar geleden dat in België een premiestelsel ter bevordering van de particuliere bouw in het leven werd geroepen. Schrijver vat in dit artikel — na eerst de betreffende wetgeving in grote lijnen te hebben geschetst — de belangrijkste gegevens inzake de toepassing van de premiereregeling tot eind 1957 samen. De vermelde cijfers laten zien van welke grote betekenis de premiereregeling voor de Belgische woningvoorziening na de oorlog is geweest. Er werden bij meer dan 155.000 eengezinswoningen met een premie gebouwd. Toch blijft er ook in België op het stuk van huisvesting nog een lange weg af te leggen. Er is allereerst het ernstige vraagstuk van de sanering, waarmede ternauwernood een aanvang is gemaakt. De behoefte aan goedkope huurwoningen, vooral in de stedelijke en industriële centra, is bij lange na nog niet bevredigd. Ten slotte wacht de modernisering van de oudere woningen op een bevredigende oplossing.

Tien jaar premiebouw in België

Einde mei was het tien jaar geleden dat in België een premiestelsel ter bevordering van de particuliere bouw werd ingericht. De wet van 29 mei 1948, waarbij bedoeld stelsel in het leven werd geroepen, is beter bekend als „de wet De Taeye”, naar de naam van haar promotor, de onlangs, al te vroegtijdig overleden, oud-Minister De Taeye. Hem komt de verdienste toe, door zijn wetgevend initiatief, in aanzienlijke mate tot de verbetering van de huisvestingsvoorwaarden van vele gezinnen te hebben bijgedragen. Begin 1954, op het einde van zijn bewind, overhandigde hijzelf de 100.000ste premie. Thans benadert men de 150.000 bouwpremies.

De wetgeving.

De wetgeving kan in haar grote lijnen als volgt geschetst worden. De wet van 29 mei 1948, „houdende bijzondere bepalingen tot aanmoediging van het privaat initiatief bij het oprichten van goedkope woningen en het kopen van kleine landeigendommen”, heeft een dubbele inhoud: enerzijds worden er, gedurende vijf jaar of totdat er 50.000 volkswoningen opgericht zijn, bouwpremies en ondergeschikt ook kooppremies verleend; anderzijds waarborgt

(vervolg van blz. 490)

de NTS heeft gepacht. De OTEM heeft haar doel in art. 2 van de statuten duidelijk omschreven: „het uitzenden van televisieprogramma's van cultureel en artistiek verantwoorde hoedanigheid alsmede van reclamebooschappen gedurende een beperkt gedeelte van de zendtijd”²⁹⁾.

Zal de OTEM dit doel willen verwezenlijken, dan kan De Vilders conceptie voor haar weinig aantrekkelijk zijn. Die verwezenlijking is alleen mogelijk wanneer „zelf doen” het leidende principe blijft. De verdere ontwikkeling van de Euromarkt, de internationale concurrentiepositie binnen de gemeenschappelijke markt, de vraag naar een concurrerend programma, de gedachten aan een commercieel Euronet en de financiële voordelen van een onafhankelijke exploitatie voeren derhalve uiteindelijk in de richting van een tweede zendernet op commerciële basis.

Hilversum.

Drs. P. GROS.

de Staat het gedeelte van de bouwleningen dat 70 pCt. van de waarde van het onroerend goed overtreft, waarbij echter de lening en de premie tezamen niet hoger mogen zijn dan de waarde van het gebouw of dan 90 pCt. van de waarde van het goed.

De uitvoeringsbesluiten zagen in augustus 1948 het licht. Voor de bouwpremies werd het bedrag bepaald op 22.000, 24.200 of 26.400 frank naargelang van de grootte der gemeente. Deze sommen waren bovendien met 20 pCt. per kind ten laste te verhogen. Voor de kooppremies, die enkel verleend worden bij aankoop van een woning gebouwd door een erkende vennootschap van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken (thans de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting) of van de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom, door deze laatste zelf, door een gemeente of door een commissie van openbare onderstand, golden dezelfde bedragen, indien de woning na 10 mei 1940 werd gebouwd. Voor vóóroorlogse woningen bedroeg de premie 10 pCt. van de verkoopprijs, waarbij ook een verhoging van 20 pCt. per kind ten laste van kracht was. De bijzonderste voorwaarden ter verkrijging van de premie bepaalden dat: de bewoonbare oppervlakte van de woning 95 m² niet mag overschrijden, waarbij een vermeerdering met 20 pCt. toegestaan is, indien de begunstigde 3 of 4 kinderen ten laste heeft, en vervolgens telkens 20 pCt. voor iedere twee kinderen ten laste van af het derde; het bouwterrein niet meer dan 3 tot 20 aren mag beslaan naargelang van de grootte der gemeente of, bij overschrijding dezer maxima, binnen bepaalde prijsgrenzen moet blijven; de woning aan de actuele eisen inzake hygiëne en comfort moet beantwoorden; de begunstigde geen andere woning in eigendom mag bezitten, tenzij het gaat om een ongezonde of overbevolkte woongelegenheden.

Ingevolge het grote succes dat deze wet te beurt viel, diende zij vrij vlug verlengd te worden. Dit geschiedde bij de wet van 20 maart 1951, waarin 31 december 1955 als vervaldatum werd vastgesteld, terwijl er van een grens voor het aantal premies geen sprake meer was. Bij Koninklijk Besluit van 30 april 1951 werden de oppervlakenormen gewijzigd: de basisgrootte blijft 95 m², doch voor ieder ongehuwd inwonend kind, behalve het eerste, en

²⁹⁾ „De noodzaak van commerciële televisie”, blz. 54, 1957.

voor ieder der ouders van de echtgenoten, voor zoveel zij sedert tenminste zes maanden inwonen, mag de basis telkens met 10 m² verhoogd worden; wordt een der vertrekken van het gebouw voor uitoefening van een ambacht gebezigd (handel is niet toegelaten), dan mag dit vertrek bijkomend ten hoogste 16 m² beslaan. Als gevolg van de gestegen bouwrijzen werd bij Koninklijk Besluit van 19 maart 1952, het basisbedrag van de bouwpremie en van de premie voor aankoop van na 10 mei 1940 gebouwde woningen op 25.000 frank gebracht. De boven aangegeven verhogingspercentages uit hoofde van de ligging der woningen en van de gezinslasten waren voortaan op dit nieuwe bedrag toepasselijk.

Na de regeringsswisseling in 1954 werd het toepassingsveld van de premiewetgeving gevoelig ingeperkt. Men was van mening dat de oorspronkelijke regeling het premievoordeel niet in voldoende mate had kunnen beperken tot de minder goegoden. Om te voorkomen dat in de toekomst de beter bemiddelden nog toegang tot het stelsel zouden hebben, werd bij Koninklijk Besluit van 25 september 1954 bepaald dat de bouwpremie nog enkel verleend zou worden, indien de aanvrager bij een erkende kredietmaatschappij voor volkswoningen van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, bij de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom of bij een harer aangenomen maatschappijen of ten slotte bij het Woningfonds van de Bond der Kroostrijke Gezinnen, een hypotheeklening, die tenminste 60 pCt. van de schattingswaarde van het gebouw bereikt, had verkregen.

Ingevolge de wet van 21 maart 1951 zou de premieregeling einde 1955 opgeheven worden. Een Koninklijk Besluit d.d. 30 december 1955 bracht evenwel de verlenging van het stelsel, zonder nadere aanduiding van duur. Dit besluit bepaalde tevens dat de bovenbedoelde 60 pCt.-leningen insgelijks zouden kunnen toegekend worden door instellingen die tegen ongeveer dezelfde voorwaarden als deze van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas voorschotten toestaan, op voorwaarde dat zij daartoe door de Minister van Financiën en de Minister van Volksgezondheid en van het Gezin gemachtigd worden. Deze laatste bepaling kreeg uitwerking door het Ministerieel Besluit van 31 maart 1956, waarbij enkele parastatale instellingen toelating ontvingen tot het verstrekken van soortgelijke leningen. Zij verbonden er zich evenwel toe sommige voorwaarden, o.a. met betrekking tot de maximale schattingswaarde van het goed, variërend van 400.000 tot 550.000 frank volgens de ligging van het goed en de gezinslast van de geldnemer, alsmede aangaande de maximumrentevoet, te eerbijedigen.

Kwam ten slotte de wet van 27 juni 1956, waarbij de wetgeving inzake huisvesting in diverse onderdelen gewijzigd en o.a. het Nationaal Instituut voor de Huisvesting opgericht werd. Zij stelde tevens het einde van het premiestelsel vast op 31 december 1960.

De resultaten.

Bijgaande tabel bevat de belangrijkste gegevens betreffende de toepassing van de premieregeling tot einde 1957. De inzinking in het aantal toekenningen in 1951-1952 is het gevolg van de kredietrestricties die, ingevoerd naar aanleiding van de Korea-gebeurtenissen, ook de woningbouw troffen. De achteruitgang na 1954 houdt verband met de boven vermelde inkrimping van het toepassingsveld. De schommelingen in het aantal uitkeringen zijn ten dele aan dezelfde oorzaken toe te schrijven, ten dele ook aan het verschuiven van een aantal uitkeringen naar een volgend dienstjaar, bij uitputting van het begrotingskrediet.

Tijdens de beschouwde periode heeft de Overheid aan de financiering van het premiestelsel aanzienlijke middelen besteed. Deze werden aanvankelijk in hoofdzaak op de gewone, doch later uitsluitend op de buitengewone begroting uitgetrokken.

De cijfers bewijzen voldoende van welke grote betekenis de premieregeling voor de Belgische woningvoorziening na de oorlog is geweest. Er werden meer dan 155.000 ééngezinshuizen — voor appartementswoningen wordt de premie niet verleend — met premie gebouwd. Van de 18.453 woningen, die met een premie aangekocht werden, dateren er inderdaad niet minder dan 13.710 van na de oorlog; hiervan werden er 6.241 gebouwd door de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom, 6.080 door toedoen van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en 1.389 door gemeenten.

Soms wordt als schaduwzijde van de premieregeling aangemerkt dat zij in haar regionale spreiding onevenwichtig is. Aan het Vlaamse land kwam 64 pCt. van het aantal toegekende premies ten goede, aan Wallonië slechts 24 pCt. en aan het arrondissement Brussel 12 pCt. Nu moet wel toegegeven worden dat in Wallonië de bouwrijzen over het algemeen hoger liggen, doch het valt niet te ontkennen dat in Vlaanderen de voorkeur voor de eigen woning en de drang naar betere woonvoorwaarden, ondanks een naar verhouding minder gunstige inkomenssituatie, merklijk sterker zijn.

De indeling van de premietoekenningen naar de grootte van de gemeenten wijst uit dat 40 pCt. naar de gemeenten met minder dan 5.000 inwoners ging. Voor de categorie van 5.000 tot 30.000 inwoners noteert men 33 pCt. De grotere gemeenten samen telden 27 pCt., waarvan 17 pCt. voor de grote agglomeraties alleen. Het zijn dus vooral de kleinere gemeenten, die bij de premieregeling baat gevonden hebben. Hierbij blijkt tevens nogmaals hoezeer het ontbreken van een grondpolitiek vanwege de grote gemeenten te betreuren is; in die gemeenten is het immers voornamelijk de hoge grondprijs, die het bouwen van een eigen woning voor de minder goegoden bijzonder moeilijk maakt.

Blijkens de splitsing volgens het beroep kregen de werklieden 58 pCt. van de premies toegewezen: voor de bedienden, de agenten van de openbare diensten en de beroepsmilitairen samen bedroeg het percentage 36; zelfstandige arbeiders en beoefenaars van vrije beroepen boekten 4 pCt.; voor gepensioneerden en personen zonder beroep ten slotte, bleef er 2 pCt. Uit deze cijfers mag ongetwijfeld besloten worden dat de premieregeling overwegend tot het oprichten van volkswoningen geleid heeft. Voor de vier Vlaamse provincies belooft de verhouding bij de bouwpremies voor de werklieden alleen overigens 64 pCt., tegenover 58 pCt. voor het Rijk.

Volgens de indeling van de premiebegunstigden naar de gezinslasten kwam 58 pCt. van de premies ten goede aan ongetrouwden en aan gezinnen zonder kinderen of met één kind. De gezinnen met twee of drie kinderen ten laste vertegenwoordigden 32 pCt. Voor de gezinnen met vier of vijf kinderen bereikte het aandeel 8 pCt. en voor de gezinnen met zes of meer kinderen 2 pCt. De grote gezinnen ontvingen derhalve 10 pCt. van de premies. Die proportie kan als gunstig bestempeld worden, temeer daar de vrijgezellen en de personen ouder dan vijftig jaar, voor wie de gezinslasten in vele gevallen zijn weggevallen of althans verminderd, te samen nagenoeg 13.500 in aantal waren. Voorts was het aantal begunstigden van jongere leeftijd relatief omvangrijk.

Aantal en bedrag der premies
(bedragen in miljoenen frank)

Jaar	Aantal toegekende premies			Aantal uitgekeerde premies			Uitgekeerde bedragen		
	Bouw	Aankoop	Totaal	Bouw	Aankoop	Totaal	Bouw	Aankoop	Totaal
1948	725	—	725	—	—	—	—	—	—
1949	17.358	1.039	18.397	12.400	166	12.566	384,2	3,3	387,5
1950	23.683	1.938	25.621	19.500	775	20.275	595,3	17,9	613,2
1951	14.195	1.320	15.515	17.200	1.152	18.352	521,2	32,6	553,8
1952	15.390	1.407	16.797	14.900	1.416	16.316	481,7	42,2	523,9
1953	18.809	1.946	20.755	15.900	1.312	17.212	539,9	40,3	580,2
1954	18.769	2.595	21.364	19.600	2.023	21.623	661,8	63,5	725,3
1955	12.095	2.490	14.585	12.444	1.903	14.347	621,1	60,0	481,1
1956	10.865	2.613	13.478	11.156	2.436	13.592	378,7	76,8	455,5
1957	11.797	3.105	14.902	11.652	2.629	14.281	391,5	87,7	479,2
Totaal	143.686	18.453	162.139	134.752	13.812	148.564	4.375,4	424,2	4.799,7

Bron: Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin.

Een en ander blijkt uit de spreiding volgens de leeftijd. De begunstigden van minder dan dertig jaar vertegenwoordigden 37 pCt.; voor de groep van dertig tot veertig jaar beliep het aandeel 41 pCt. en voor de personen ouder dan veertig jaar 22 pCt.

Tot besluit van dit overzicht van de premiereregeling in haar diverse aspecten dient herhaald te worden dat zij in ruime mate tot verhoging van het woonpeil voor vele gezinnen heeft bijgedragen. Dit neemt evenwel niet weg dat

er op het stuk van huisvesting nog een lange weg blijft af te leggen. Er is allereerst het ernstige vraagstuk van de sanering, waarmee ternauwernood een aanvang is gemaakt. De behoefte aan goedkope huurwoningen, vooral in de stedelijke en industriële centra, wordt op verre na niet bevredigd. Ten slotte blijft de nochtans dringende modernisering van de oudere woningen op een bevredigende oplossing wachten.

Tervuren.

LUC. AERTS.

Modellenbescherming

In 1953 stelden de Minister van Justitie en de Staatssecretaris van Economische Zaken een commissie in die zij belastten met het samenstellen van een rapport over de modellenbescherming. Dit rapport is in de loop van het vorige jaar gereed gekomen en thans voor de publiciteit vrijgegeven.

Het rapport heeft de vorm van een wetsontwerp met memorie van toelichting: de modellenbescherming is „panklaar” gemaakt. Daarbij adviseert de commissie haar opdrachtgevers om nog tot een Modellenwet te komen voordat het nieuwe Burgerlijk Wetboek zal worden ingevoerd. In het nieuwe B.W. kan het later weer als een titel worden ingevoegd.

De materie.

De *siermodellen* die men beschermen wil zijn in het ontwerp aangeduid als „tekeningen en modellen van nijverheid”. De industriële vormgeving kost de fabrikanten hoofdbreken, tijd en geld. Men wil voorkomen dat deze siermodellen, de aantrekkelijke vorm van industrieproducten en gebruiksvoorwerpen, straffeloos en zonder vergoeding worden nagebootst door anderen.

Het begrip siermodel bestrijkt een gebied dat enerzijds grenst — in feite de grens zal overschrijden — aan het „werk van op nijverheid toegepaste kunst” waarvoor de Auteurswet een bescherming verleent en anderzijds enigszins aan de „nieuwe werkwijze, de nieuwe verbetering van een voortbrengsel of van een werkwijze” zoals de uitvinding gedefinieerd is in de Octrooiwet.

Het siermodel is iets anders dan een „gebruiksmodel”. Dit is een nieuw technisch voortbrengsel dat het uitvindingskarakter mist. Hiervoor wil de commissie geen bescherming: ze meent dat daardoor de vrije concurrentie te veel aan banden gelegd zou worden, wat een gezonde industriële ontwikkeling zou belemmeren.

De huidige bescherming.

Het siermodel wordt momenteel in de eerste plaats beschermd door het bekende artikel 1401 van het B.W. „Slaafse navolging” op zichzelf wordt evenwel veelal niet onrechtmatig geacht.

Daarnaast is er de bescherming van de Auteurswet, maar dan moet het siermodel als een „werk van op nijverheid toegepaste kunst” kunnen worden betiteld. Ook al behoeft het niet „kunst met een grote K” te zijn dan kan men nog over „kunst” van mening verschillen.

Internationaal is de kwestie geregeld bij de Overeenkomst van 's-Gravenhage van 6 november 1925: Nederland heeft deze overeenkomst geratificeerd in 1928, maar is er nog steeds niet toe gekomen om de onderdanen van de andere aangesloten landen hier de afgesproken bescherming te waarborgen. Dit betekent dat Nederland in een uitzonderingspositie is komen te verkeren: vele landen hebben een bescherming inmiddels ingevoerd.

De uitwerking.

De Auteurswet biedt een vijftigjarige bescherming, artikel 1401 B.W. zelfs een onbepaalde. Terecht heeft men dit voor de siermodellen niet gewild: de mode verandert steeds. De duur zou vijf jaar moeten zijn. Wil men daarna nog nabootsing voorkomen dan kan dit, maar dan gaat de bescherming geld kosten.

De bescherming ontstaat door de *inschrijving* in een *openbaar* register, uiterlijk 14 dagen na deponering van een tekening of model bij het Bureau voor de Industriële Eigendom te 's-Gravenhage. De inschrijving bij het Internationale Bureau te Bern zal dezelfde kracht verkrijgen.

Het is mogelijk een ontwerp of model in gesloten en gezegelde envelop te deponeren. Het kan nl. voorkomen dat een ontwerper met zijn geestesproducten afnemers wil bezoeken en ze daarom nog niet openbaar wil zien,

maar toch anderzijds een bescherming op prijs stelt. Vijf jaar kan de envelop gesloten blijven; op verzoek van de deposant of diens rechtverkriggende kan de inhoud openbaar worden gemaakt.

De bescherming wordt verkregen door de *inschrijving*. Dit is anders bij het auteursrecht, hetwelk verkregen wordt zodra iets *vervaardigd* is. Er is daarom een extra bescherming in het ontwerp verwerkt tegenover degene die ontijdig kennis van het model zou krijgen en juist iets eerder dan de eigenlijke ontwerper zijn nabootsing zou laten inschrijven.

De bescherming.

De bescherming is van tweeërlei aard. Artikel 1401 kent alleen de civielrechtelijke bescherming; in de Modellenwet is plaats voor een strafrechtelijke bepaling. Degene die het absolute recht van een ander aantast is niet alleen tot schadevergoeding verplicht, hij kan ook gestraft worden.

Een bescherming van andere aard ligt in de openbaarheid der registers. Wie een nieuw model meent te hebben gevonden kan zich overtuigen van het verschil met mogelijk reeds ingeschreven modellen. Hij kan zien voor welke produkten de modellen gebruikt kunnen worden.

De naam van de rechthebbende (ook — en ten onrechte — wel „eigenaar” genoemd) vindt men ook in het register. Dit zijn voordelen welke de registers die men in verschillende bedrijfstakken reeds kent, en die uitsluitend ten doel hebben de bewijslast van de rechthebbenden bij een auteurswet of onrechtmatige daadprocedure te verlichten, niet hebben.

Bezwaren.

Enkele takken van industrie verklaarden bezwaren te hebben tegen de opzet: één algemene wet voor de modellenbescherming. In deze takken leverde de modellenbescherming, veelal ook door de aanvullende maatregelen in eigen kamp, geen problemen op. Zij prefererden daarom een beschermingsvorm — als deze algemeen nodig mocht zijn — in de vorm van een raamwet waarop ieder naar behoefte een eigen regeling zou kunnen enten. De commissie meent dat deze oplossing niet de juiste is.

Een wet als de voorgestelde is een uitloeiisel van de voortschrijdende industrialisatie. Men is er niet al te vlug mee geweest. Dit blijkt wel uit de reactie die in de vorige alinea genoemd is: „wij redden ons zelf inmiddels al”!

Schoonhoven.

Drs. B. W. BUENK.

AANTEKENINGEN

Het woningtekort in Nederland

Het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid heeft onlangs cijfers gepubliceerd over het statistisch woningtekort in ons land. Zij zullen hieronder worden gereproduceerd.

Het statistisch woningtekort voor het gehele land bedroeg op 1 januari 1958 rond 151.000, d.i. 5,4 pCt. van de totale woningbehoefte. Sedert 30 juni 1956, dat is dus in anderhalf jaar tijds, is het statistisch woningtekort met rond een vijfde deel teruggelopen. In 1957, toen 88.397 woningen gereed kwamen, daalde het woningtekortcijfer met ca. 31.000. In de jaren 1951 t/m 1956 werd op het tekort met gemiddeld 12.000 per jaar ingelopen.

De tekortcijfers zijn berekend door de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid op basis van de definitieve uitkomsten van de in 1956 door het C.B.S. gehouden algemene woningtelling. Daarbij zijn als woningbehoevend geteld alle gezinnen — huishoudens van twee of meer personen — en de alleenstaanden die alleen of als hoofdbewoner een woning bewonen. Tot de woningvoorraad zijn gerekend alle bewoonde en leegstaande woningen, inclusief de zgn. woningen zonder eigen toegangsdeur en de noodwoningen.

Voor de berekening van het tekort op 1 januari 1958 is rekening gehouden met de verdelingsgroei sedert de telling van 30 juni 1956 en de verduking van de gemiddelde gezinsgrootte. Voorts is aangenomen, dat het aantal blijvende samenwoningen, dat bij de telling 60.000 bedroeg, niet is gewijzigd.

Het landelijk statistisch tekort van 151.000 woningen is verkregen door optelling van de tekortcijfers van de gemeenten, die op 1 januari 1958 ook werkelijk een statis-

TABEL 1.

Het percentage der bevolking in gemeenten, die op 1 januari 1958 geen statistisch woningtekort meer hadden

Provincie	Totaal aantal gemeenten	Gemeenten zonder statistisch woningtekort	Percentage der bevolking in gemeenten zonder statistisch tekort
Groningen.....	56	18	19,1
Friesland.....	44	26	35,1
Drenthe.....	34	2	3,1
Overijssel.....	53	3	0,8
Gelderland.....	106	9	1,7
Utrecht.....	60	9	2,5
Noord-Holland.....	120	23	5,4
Zuid-Holland.....	171	24	1,9
Zeeland.....	101	60	55,7
Noord-Brabant.....	142	11	3,2
Limburg.....	112	23	10,5
Nederland.....	999	208	7,1

tisch woningtekort hadden. Er waren op die datum nl. 208 gemeenten, die geen statistisch tekort doch een berekend overschot van tezamen rond 3.000 woningen hadden.

Bij de bepaling van het statistisch tekort is geen rekening gehouden met enige woningreserve noch met de kwaliteit van de woningvoorraad. Aan de constatering, dat een gemeente geen statistisch tekort meer heeft, kan dan ook geen verdrigende betekenis worden toegekend dan dat er een evenwicht is ontstaan tussen de ter plaatse gevestigde huishoudingen, die als woningbehoevend zijn geteld, en de aanwezige woningen, die tot de woningvoorraad zijn gerekend. Deze gemeenten behoren in overgrote meerderheid tot de gemeenten met de kleinste inwonertallen en een agrarische beroepsstructuur. Zij omvatten rond 7 pCt.

van de Nederlandse bevolking. In Zeeland woont ruim de helft van de bevolking in gemeenten zonder statistisch woningtekort, in Friesland ruim een derde en in Groningen ongeveer een vijfde deel.

De statistische woningtekorten liggen, uitgedrukt in procenten van de woningbehoefte, in de provincies Zeeland, Friesland en Groningen aanmerkelijk beneden het landsgemiddelde van 5,4 pCt. Zij zijn relatief het grootst voor de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant. Voor de overige provincies wijken de woningtekortpercentages over het algemeen slechts betrekkelijk weinig af van het landelijk percentage.

TABEL 2.

Het statistisch woningtekort op 1 januari 1958 voor Nederland, de provincies en de drie grote steden

Provincie	Statistisch woningtekort op 1 januari 1958 a)	
	totaal	in pCt. van de woningbehoefte
Groningen	4.000	3,0
Friesland	2.200	1,8
Drenthe	3.100	4,1
Overijssel	10.000	5,6
Gelderland	15.300	5,3
Utrecht	10.100	6,2
Noord-Holland b)	29.200	5,2
Zuid-Holland c)	48.200	6,7
Zeeland	700	0,9
Noord-Brabant	18.600	6,1
Limburg	9.400	5,1
Nederland	150.800	5,4
Amsterdam	14.800	5,7
's-Gravenhage	9.700	5,7
Rotterdam	20.900	9,8

a) Op het berekende woningtekort is een aantal van 60.000 blijvende samenwoningen volgens de uitkomsten van de woningtelling 1956 in mindering gebracht. De woningtekortcijfers zijn voor de provincies en voor Nederland verkregen uit de som van de aantallen der gemeenten, die een statistisch woningtekort hadden.

b) Inclusief Amsterdam.

c) Inclusief Rotterdam en 's-Gravenhage.

Van het totale landelijke statistische woningtekort ligt 58 pCt. in de drie westelijke provincies, Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht. De drie grote steden Amsterdam, 's-Gravenhage en Rotterdam hebben tezamen 30 pCt. van het totale woningtekort. De procentuele vermindering van het tekort sedert 30 juni 1956 was het grootst voor de provincies Friesland en Zeeland, nl. resp. 51 pCt. en 46 pCt.

Het kleinst was deze vermindering voor de provincie Zuid-Holland met 15 pCt. Voor de meerderheid der overige provincies wijkt de procentuele vermindering van het woningtekort sinds 30 juni 1956 slechts weinig af van die voor het land als geheel.

TABEL 3.

Het ingelopen gedeelte van het statistisch woningtekort van 30 juni 1956 tot 1 januari 1958 voor Nederland, de provincies en de drie grote steden

Provincie	Ingelopen gedeelte van het woningtekort	
	totaal	in pCt. van het tekort op 30 jan. 1956
Groningen	1.300	25
Friesland	2.300	51
Drenthe	1.100	26
Overijssel	2.000	17
Gelderland	3.700	19
Utrecht	2.800	22
Noord-Holland a)	6.200	18
Zuid-Holland b)	8.800	15
Zeeland	600	46
Noord-Brabant	5.000	21
Limburg	3.400	27
Nederland	37.200	20
Amsterdam	3.600	20
's-Gravenhage	2.700	22
Rotterdam	1.700	8

a) Inclusief Amsterdam.

b) Inclusief Rotterdam en 's-Gravenhage.

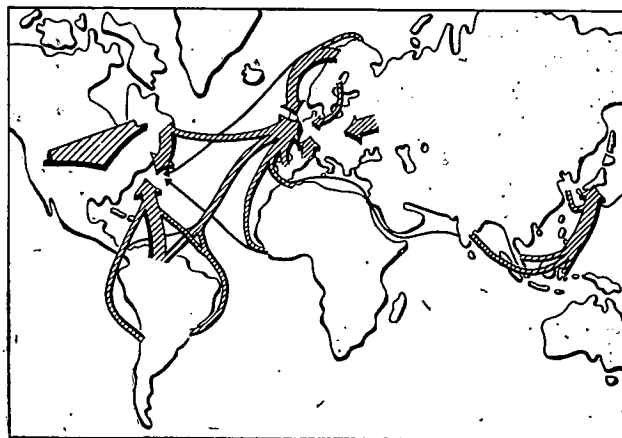
Uitgaande van de gebruikte veronderstellingen en definities bedroeg de woningbehoefte op 1 januari 1958 voor het gehele land 2.810.000. De woningvoorraad bedroeg rond 2.662.000. Hieruit resulteert een verschil van 148.000 woningen. Er zijn, zoals hiervoor reeds werd opgemerkt, echter 208 gemeenten die geen statistisch woningtekort hebben, maar een berekend overschot van in totaal rond 3.000 woningen. Deze woningen kunnen niet bijdragen tot vermindering van het tekort in andere gemeenten. Zij zijn daarom bij de berekening van het statistisch tekort voor de provincies en voor het gehele land buiten beschouwing gelaten. Het statistisch woningtekort voor het gehele land, dat wil zeggen voor de gemeenten die nog wel een statistisch tekort hebben, komt daardoor per 1 januari 1958 op 151.000.

De internationale ijzerertsmarkt^{*)}

Het wereldijzerertsvervoer.

De wereldstaalproductie bedraagt thans ongeveer 300 mln. ton per jaar. Een groot deel van dit totaal, ruwweg twee vijfde, wordt met behulp van schroot vervaardigd; de rest van de produktie is gebaseerd op ruwijzer. Daar de meerderheid van de ruwijzerproducenten ter wereld niet over voldoende binnenlands ijzererts beschikt, is zij op invoer aangewezen. Bijgaande figuur toont welke ijzerertsstromen hiervan het gevolg zijn. Deze stromen kunnen in twee soorten worden onderscheiden, nl. die binnen een bepaald continent en die welke over zee gaan. Voorbeelden van de eerste categorie zijn de ertsstroom uit Lotharingen naar de Belgisch-Luxemburgse hoogovens en het erts dat van het gebied van het Bovenmeer in

De wereldijzerertsstromen



*) Onderstaande beschouwing is — uitgezonderd de tabellen — ontleend aan een artikel van J. Nordenson in „Quarterly Review” van Scandinaviska Banken, Vol. 39, no. 2, april 1958.

de Verenigde Staten gaat naar de staalfabrieken in de nabijheid van het Erie- en Ontariomeer. De tweede categorie omvat alle ertsstromen die hun weg over de open zee kiezen, bijv. Zweden—West-Europa, Brazilië—Verenigde Staten.

Het zeevervoer van ijzererts is de laatste jaren sterk toegenomen. Lag dit vervoer in 1951 nog ongeveer op hetzelfde peil als in de jaren 1936/'38, in 1955 was het verdubbeld en nog gaat de stijging voort. Een belangrijk aandeel in deze toename hebben de Verenigde Staten die zich tot een grote importeur van ijzererts hebben ontwikkeld.

Uit deze ontwikkeling is ook te verklaren dat Zweden in 1951 nog de helft van het over zee vervoerde erts leverde; in 1956 was dit nog slechts 20 pCt., ofschoon Zwedens uitvoer een absolute toename van 2,3 mln. ton vertoonde. Het aandeel van Zweden in de wereldijzerertshandel is moeilijker te schatten; de Zweedse ertsproductie bedraagt echter slechts 5 pCt. van de wereldproductie. Aan de eigenaardige structuur van de internationale ertsmarkt is het opvallende verschijnsel te danken dat Zweden op deze markt zo'n belangrijke positie inneemt.

De ontwikkeling van de staalindustrie.

Direct na 1945 was alleen in Groot-Brittannië de productie-capaciteit van de staalindustrie in tact; er was op dat moment geen gebrek aan ijzererts. Daar België niet voldoende erts in Frankrijk kon betrekken wendde het

zich tot Zweden en werd diens grootste afnemer na Engeland.

Tijdens de Korea-oorlog veranderde de situatie. De Europese staalproductiecapaciteit was hersteld, gemoderniseerd en uitgebreid; ook in de Verenigde Staten was de capaciteit sterk gestegen. Toch was er ook in deze periode geen werkelijk ertsgebrek. Het knelpunt lag veeleer bij de capaciteit der staalindustrie. Wel namen de producenten hun toevlucht tot het verwerken van erts met een laag gehalte, doch dit had een ongunstige invloed op de produktie per tijdseenheid van de hoogovens. Daarom werd getracht zoveel mogelijk hoogwaardig erts te verwerken, waardoor de producenten ervan met orders werden overstroomd.

Ook in de daarop volgende jaren ging de uitbreiding in de staalindustrie voort, zodat successievelijk de vraag naar erts steeg. In 1951 konden de twee Europese staalindustriegebieden (België - Luxemburg - Frankrijk - Duitsland - Saar en het Verenigd Koninkrijk) nog meer dan twee derde van hun ertsverbruik uit hun eigen ertsmijnen dekken; Zweden leverde bijna 1/5 en Noord-Afrika en Spanje de rest. In 1956 dekten de binnenlandse ertsmijnen geen 60 pCt. van hun ertsverbruik; het percentage van Zweden lag iets lager, terwijl een aantal nieuwe leveranciers het restant dekten.

Ter illustratie van de groei van de staalindustrie laten wij onderstaande tabel volgen.

TABEL 1. *Ontwikkeling van de wereldproductie van staal gedurende de laatste honderd jaar*
(Staal + puddelijzer in mln. ton)

Land of landengroep a)	1872	1889	1899	1913	1925	1929	1939	1948	1949	1951	1955	1960b)
Verenigde Staten	2,3	6,5	13,7	34,1	47,1	57,3	47,9	80,4	70,7	95,4	106,2	134,5
Gemeenschap (E.G.K.S.)	3,8	6,8	11,6	25,6	26,8	35,6	35,4	22,9	28,7	37,8	52,6	74,5
U.S.S.R.	0,3	0,8	2,3	4,5	2,2	5,0	18,8	18,7	23,3	31,4	45,3	68,3
Verenigd Koninkrijk	3,8	6,6	6,5	9,4	7,7	9,8	13,4	15,1	15,8	15,9	20,1	27,0
Gemeenebest (behalve Groot-Brittannië)	—	—	0,0	1,1	1,7	2,5	4,0	6,3	6,2	7,2	9,7	16,6
Centraal-Europa c)	0,5	1,5	2,8	6,9	4,1	6,5	8,7	7,0	8,2	11,2	16,5	25,5
Japan	—	—	—	0,2	1,3	2,3	6,7	1,7	3,1	6,5	9,4	16,0
Overige Europese landen d)	0,2	0,5	0,7	1,1	1,1	1,7	2,0	2,3	2,5	3,1	4,4	8,0
China	—	—	—	—	—	—	0,5	—	0,1	0,9	2,8	8,7
Latijns Amerika	—	—	—	—	0,1	0,2	0,3	0,9	1,1	1,6	2,3	5,8
Overige landen e)	—	—	—	—	—	—	0,1	0,1	0,1	0,0	0,8	1,8
Wereldproductie	10,9	22,7	37,6	82,9	92,1	120,9	137,8	155,4	159,8	211,0	270,1	386,7

a) Het betreft hier de produktie op het huidige grondgebied van genoemde gebieden.

b) Thans voorziene produktiemogelijkheden.

c) Omvat: Oost-Duitsland, Polen, Bulgarije, Roemenië, Hongarije, Tsjechoslowakije, Oostenrijk en Joegoslavië.

d) Omvat: Zweden, Spanje, Finland, Turkije, Griekenland, Denemarken, Zwitserland en Ierland.

e) Omvat: Korea, Filippijnen, Egypte, Israël en Algerije.

Bron: „Een eeuw lang ontwikkeling van de staalproductie”, een publikatie van de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, Luxemburg, januari 1957.

TABEL 2. *Ontwikkeling van de wereldproductie van staal gedurende de laatste honderd jaar*
(Staal + puddelijzer in pCt.)

Land of landengroep a)	1872	1889	1899	1913	1925	1929	1939	1948	1949	1951	1955	1960b)
Verenigde Staten	21,1	28,6	36,4	41,2	51,1	47,4	34,8	51,7	44,2	45,2	39,3	34,8
Gemeenschap (E.G.K.S.)	34,9	30,0	30,9	30,9	29,1	29,4	25,7	14,7	17,9	17,9	19,5	19,3
U.S.S.R.	2,7	3,5	6,1	5,4	2,4	4,1	13,6	12,0	14,6	14,9	16,8	17,7
Verenigd Koninkrijk	34,9	29,1	17,3	11,4	8,4	8,1	9,7	9,7	9,6	7,5	7,4	7,0
Gemeenebest (behalve Groot-Brittannië)	—	—	—	1,3	1,9	2,1	2,9	4,1	3,9	3,4	3,6	4,3
Centraal Europa c)	4,6	6,6	7,4	8,3	4,4	5,4	6,3	4,5	5,1	5,3	6,1	6,6
Japan	—	—	—	0,2	1,4	1,9	4,9	1,1	1,9	3,1	3,5	4,1
Overige Europese landen d)	1,8	2,2	1,9	1,3	1,2	1,4	1,4	1,5	1,6	1,5	1,6	2,1
China	—	—	—	—	—	—	0,4	—	0,1	0,4	1,0	2,2
Latijns Amerika	—	—	—	—	0,1	0,2	0,2	0,6	0,7	0,8	0,9	1,5
Overige landen e)	—	—	—	—	—	—	0,1	0,1	0,1	—	0,3	0,4
Wereldproductie	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

De noten zijn gelijk aan die van tabel 1.

De wereldijzerertsmarkt.

Daar een groot deel van hetgeen wij binnenlandse ertsproductie hebben genoemd in het Verenigd Koninkrijk en op het Continent geïntegreerd is met de ijzer- en staal-

industrie, komt deze ertsproductie niet ter markt. Bijgevolg is het Zweedse aandeel in de in Europa verhandelde hoeveelheden erts aanzienlijk. Zo kon dan ook in het laatste stadium van de Korea-crisis de klacht worden vernomen

dat de Zweden min of meer een monopolistische positie innamen. Van de 80 mln. ton erts met een laag fosforgehalte die op de wereldmarkt komt bedraagt Zwedens aandeel 10 pCt. Voor erts met een hoog gehalte en vrij van fosfor moet ook rekening worden gehouden met de concurrentie van schroot. Het prijsverloop der ertsen is vrij constant en de prijs voor Zweedse ertsen ligt zeker niet hoger dan die voor gelijkwaardige ertsen uit andere landen. Volgens Jonas Nordenson, die — dit zij volledigheidshalve vermeld — „managing director” is van Malmexport AB, d.i. de gemeenschappelijke verkoopmaatschappij van Trafik AB Grangesberg-Oxelösund en Luossavaara-Kiirunavaara AB en de grootste ertsverkoper ter wereld, komt de prijsvorming op de volgende wijze tot stand.

Vrijwel zonder uitzondering verkopen de Zweden het erts in grote partijen voor levering in het onmiddellijk volgende jaar. Aan de andere zijde hebben de ertsafnemers zich in sterke mate verenigd in aankooporganisaties van grote omvang. In Duitsland bijv. wordt onderhandeld met een gemeenschappelijke delegatie van alle fabrikanten uit het Ruhr-gebied, in Engeland is het de „British Iron and Steel Corporation (Ore) Ltd.” die voor de gehele staalindustrie de aankopen in het buitenland verzorgt en in België spelen de vertegenwoordigers van de „Groupement des Hauts-Fourneaux et Aciéries Belges” een overeenkomstige rol. Ook met de Noordafrikaanse, Spaanse en Westafrikaanse mijnen worden jaarcontracten afgesloten. Gedurende de laatste jaren hebben de ertsen uit de nieuw in exploitatie genomen gebieden in Canada, Zuid-Amerika en West-Afrika hun intrede gedaan op de Europese markt. Voor enige van deze ertsen zijn contracten afgesloten voor een meerjarige periode. Meestal worden in deze contracten slechts de hoeveelheden vastgesteld. Soms wordt de prijs aan een index gebonden die is gebaseerd op wat beschouwd wordt als een representatief pakket van erts-kwaliteiten.

De grote Amerikaanse belangen bij het merendeel van deze nieuwe mijnbouwmaatschappijen zijn waarneembaar uit het feit dat de verkoopprijs voor het erts van deze mijnen aanzienlijke invloed uitoefent op de noteringen van ertsen uit het Bovenmeer-gebied. Hier dient vermeld te worden dat de trend van de prijzen die genoteerd worden voor deze Amerikaanse ertsen typische afwijkingen vertoont van de trend der ertsprijzen op de rest van de wereldmarkt. Het erts in de Verenigde Staten wordt grotendeels gedolven door mijnbouwondernemingen die behoren tot de staalindustrie en de prijsveranderingen blijven binnen betrekkelijk nauwe grenzen die hoofdzakelijk bepaald worden door veranderingen in lonen en andere produktiekosten. De afgelopen jaren echter zijn de Verenigde Staten 's werelds grootste importeur van ijzererts geworden en Amerikaanse staalindustrieën zijn de eigenaren van vele nieuwe geopende ertsmijnen, welke betekenis als leverancier van ijzererts aan Europa toeneemt. Daarom is te verwachten dat de Amerikaanse prijzen enige invloed zullen uitoefenen op het vaststellen van ertsprijzen in Europa, hoewel de eerste op hun beurt weer beïnvloed zullen worden door de situatie op de rest van de ertsmarkt. Deze tendentie tot integratie van de wereldmarkt is echter nog niet in betekenende mate te onderkennen.

Blijf bij — Lees „E.-S.B.”!

Dr. J. H. C. Lisman: Wiskundige Propaedeuse voor Economisten. N.V. A. Oosthoek's Uitgeversmij, Utrecht 1957, 278 blz., f. 24.

De rol van de wiskunde in de economie is gedurende de laatste decennia steeds groter geworden. Een vergelijking van de huidige economisch wetenschappelijke literatuur (boeken zowel als tijdschriften) met die van een 25 jaar geleden, stelt dit duidelijk in het licht. Een belangrijk gevolg van deze ontwikkeling is geweest, dat de gehele economische problematiek van meer kwantitatieve zijde werd benaderd, hetgeen ook nieuwe impulsen heeft gegeven aan het economisch onderzoekingswerk, zowel op macro-als op micro-economisch gebied.

In het licht van het voorgaande is het duidelijk, dat het voor de tegenwoordige economist vrijwel noodzaak is, tenminste een passieve beheersing te hebben van de voor de economie belangrijke hoofdstukken der wiskunde, wil hij althans deel kunnen hebben aan de ontwikkeling van zijn wetenschap, dan wel kennis kunnen nemen van de uitkomsten der moderne kwantitatieve economische research. Deze noodzaak wordt trouwens in Nederland ook wel erkend, getuige het feit dat door alle economische faculteiten wiskunde onder de verplichte stof voor het propaedeuse examen is opgenomen.

Het mag daarom wel verwonderlijk worden genoemd, dat het aantal wiskundeboeken, toegespitst op de behoeften van economisten, met de hiervoor geschetste ontwikkeling geen gelijke tred heeft gehouden. Globaal gesproken was men gedwongen de gewenste kennis her en der uit de bestaande algemene wiskundeliteratuur te verzamelen, wat voor de aankomende economist nogal wat hoofdbrekens meebracht, dan wel was men aangewezen op het bekende werk van Prof. Allen: „Mathematical Analysis for Economists”. Deze bestaande mogelijkheden zijn nu op verheugende wijze uitgebreid door het verschijnen van het boek „Wiskundige Propaedeuse voor Economisten” van de hand van Dr. J. H. C. Lisman met medewerking van Prof. Dr. L. M. Koyck en L. H. Klaassen.

Het boek heeft een duidelijk beperkte doelstelling. Het wil enerzijds aan de economist in spe de hiervoor reeds genoemde passieve beheersing van de voor hem van belang zijnde onderdelen der wiskunde bijbrengen, anderzijds als springplank dienen voor diegenen, wier aspiraties verder gaan.

In deze dubbele opzet is de schrijver stellig geslaagd. Aansluitend op het niveau van de h.b.s.-A, wordt een groot aantal onderwerpen behandeld, zoals bijv. de theorie der determinanten, complexe getallen, meetkundige voorstellingen, de differentiaal- en integraalrekening enz.

Ook aan de grondbeginselen van enkele voor de wiskundige statistiek belangrijke frequentieverdelingen wordt uitvoerig aandacht geschonken. De behandelingswijze is helder en systematisch, terwijl een aantal opgaven (met de antwoorden!) elk onderwerp afsluit. Wellicht dat in een volgende druk dit aantal nog wat kan worden uitgebreid.

Als enig, en o.i. wel zwaarwegend, bezwaar zou men kunnen aanvoeren, dat sommige onderwerpen wel wat erg summier en gecomprimeerd behandeld zijn. Dit zal het voor diegenen, wier middelbare opleiding reeds enige tijd terug ligt — in het bijzonder wanneer dit een A-opleiding betreft — o.i. niet gemakkelijk maken de drempel van

de eerste paar hoofdstukken te overschrijden. Zou ook hieraan in een volgende druk nog kunnen worden tegemoet gekomen, dan voorspellen wij, dat dit boek snel het karakter zal krijgen van een handboek ten gebruike van alle econo- misten en van hen, die het nog moeten worden.

Rotterdam.

E. H. MULDER.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Voor de derde maal in 1958 is De Nederlandsche Bank ertoe overgegaan haar discontotarieven met $\frac{1}{2}$ pCt. te verlagen. Bedroeg het wisseldisconto bij de intréde van het lopende jaar nog 5 pCt., na verlagingen per 24 januari en 25 maart is het thans, met ingang van 14 juni, vastgesteld op $3\frac{1}{2}$ pCt. Ter vergelijking diene dat het toewijzingsdisconto voor 3-maands schatkistpapier op 3 januari 1958 $4\frac{1}{2}$ pCt. en bij de jongste tender van 5 juni $2\frac{7}{8}$ pCt. bedroeg, een daling die iets groter is dan die van het officiële disconto.

Een tweede interessante ontwikkeling is, dat De Nederlandsche Bank van de Deutsche Bank de helft, zijnde f. 100 mln., van het schatkistpapier heeft overgenomen dat vorig najaar door de Staat bij deze particuliere Duitse bankinstelling was geplaatst. Uiteraard is deze overneming ten koste gegaan van de deviezenreserve van de Bank, maar dit betekent dan ook dat de Staat, als het straks tot aflossing van de betrokken promessen komt, hiervoor geen deviezen meer ter beschikking behoeft te stellen. M.a.w., de Schatkist behoeft dan geen beroep meer te doen op het deviezenpotje dat het in verband met aflossingsverplichtingen in de loop van dit jaar heeft gevormd. Blijkens de stand van 's Rijks Schatkist per 30 april jl. heeft de Staat voor dit doel f. 241 mln. in vreemde valuta gereserveerd. Mocht de tweede helft van de f. 200 mln. die indertijd bij de Deutsche Bank werd geplaatst op dezelfde manier door De Nederlandsche Bank worden overgenomen, dan is het deviezenpotje van de Schatkist momenteel dus bijna groot genoeg om de f. 261 mln. aan Notes af te lossen, die, eveneens in het najaar 1957, bij het I.M.F. werden geplaatst.

De Nederlandsche Bank heeft het nieuw verworven papier bepaaldelijk niet lang willen vasthouden, maar zij heeft dit gebruikt in het kader van haar openmarkt-politiek. Van 9 t/m 12 juni werd de gelegenheid geopend om bij de Bank op dit papier in te schrijven, waarbij gekozen kon worden tussen papier met verschillende vervaldata, t.w. 15 oktober, 15 november en 15 december. Het disconto was bij voorbaat vastgesteld op resp. $2\frac{15}{16}$, 3 en $3\frac{1}{16}$ pCt. In vergelijking tot de jongste tender komt dit neer op een daling van het schatkistpapierdisconto met ca. $\frac{1}{16}$ pCt.

In totaal is naar schatting ca. f. 70 mln. van het nieuw verworven papier „doorgeplaatst”. Ziehier één van de oorzaken van het paradoxale verschijnsel, dat de verlaging van het wisseldisconto terecht kwam in een geldmarkt, die gekenmerkt werd door krapte. Deze krapte kwam evenwel niet tot uitdrukking in een verhoging van het officiële calltarief (al zijn er in feite wel transacties boven deze minimum-notering afgesloten) maar vooral in ruime omzetten tegen oplopende discontotarieven van kortlopend schatkistpapier. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de ban-

ken bij de jongste inschrijvingen op schatkistpapier te veel hooi op hun vork hebben genomen. Enerzijds heeft hier misschien de bedoeling voorgezetten om vóór de reeds geruime tijd verwachte discontoverlaging nog een behoorlijke dosis beleggingsmateriaal te bemachtigen.

Anderzijds is wellicht geanticipeerd op het feit, dat in de loop van juni nog flinke bedragen aan schatkistpapier vervallen, in totaal ca. f. 200 mln. Voor zover er, op grond van deze motieven, inderdaad is „voorbelegd” zal dit aan de inschrijvingen op de tegen 20 juni a.s. door het Ministerie van Financiën aangekondigde tender niet ten goede komen.

De kapitaalmarkt.

Hoewel er in New York tijdens de eerste dagen van de verslagweek een nogal weifelende stemming heerste, was de beurs gedurende de laatste twee dagen vast. Men putte moed uit de stijgende tendentie van sommige goederenprijzen — met name van koper — en ook de verbetering der voorraadpositie van de petroleumindustrie, alsmede defensie-opdrachten, deden een duit in het zakje. De aandelen van spoorwegmaatschappijen staan momenteel sterk onder invloed van de maatregelen die in de maak zijn ter versterking van de positie van deze bedrijfstak.

Het Damrak was gedurende de gehele week vast gestemd, misschien mede doordat uit Minister Zijlstra's verklaring in de Eerste Kamer geconcludeerd kan worden dat het tijdperk der bestedingsbeperking thans officieel tot het verleden behoort. Ditmaal kregen vooral ook de scheepvaart aandelen een beurt, waarbij een uitlating zoals gedaan op de jaarvergadering van de Koninklijke Java-China-Paketaart, n.l. dat het uitgekeerde dividend geheel en al betaald kon worden uit de opbrengst van de effectenportefeuille, een rol kan hebben gespeeld.

Dat er in Nederland bepaald niet van een discontolek sprake is geweest, blijkt wel hieruit, dat de koersen van de meeste staatsobligaties op het vrijdagse beursuurtje — dus onmiddellijk vóór de aankondiging van De Nederlandsche Bank — een verlaging ondergingen, onder invloed van geruchten omtrent ophanden zijnde obligatie-emissies.

De Tweede Kamer heeft zich akkoord verklaard met het wetsontwerp tot goedkeuring van de overeenkomst nopens Duitse buitenlandse schulden, een overeenkomst die ruim vijf jaar geleden te Londen werd gesloten. Bij de behandeling van de Jeugdsparwet verklaarden de bewindslieden Struyken en Schmelzer dat het Kabinet zich bezint op mogelijkheden om het sparen en de bezitsvorming langs fiscale weg aantrekkelijk te maken. Bovendien werd in dit verband enig fiscaal soelaas voor de vrijgezel in uitzicht gesteld.

De betekenis van het levensverzekeringsbedrijf voor de kapitaalmarkt blijft groeien: tijdens het eerste kwartaal van 1958 werd er f. 196 mln. meer ontvangen aan premieën en koopsommen dan er op grond van aangegane verplichtingen werd uitgekeerd; een jaar eerder had dit „bruto spaarverschil” bijna f. 159 mln., dus f. 37 mln. minder, bedragen.

Voor het eerst sinds De Nederlandsche Bank vorig najaar aan het introduceren van buitenlandse fondsen ter beurze van Amsterdam een einde heeft gemaakt, werd weer een dergelijke introductie toegestaan. Het betreft hier waarschijnlijk echter een zuiver incidentele afwijking: de desbetreffende aandelen (van Firstamerica Corporation) zijn in verband met de Amerikaanse antitrustwet-

geving uitgekeerd op de aandelen Transamerica Corporation, en deze worden reeds geruime tijd op het Damrak verhandeld. Overigens is het introductieverbod nog één van de weinige maatregelen die herinneren aan de valuta-crisis die zich in de maanden augustus/september 1957 in ons land heeft voorgedaan.

Aand. Indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1958	6 juni 1958	13 juni 1958
Algemeen		168	196	202
Internat. concerns		237	283	290
Industrie		126	138	144
Scheepvaart		117	127	135
Banken		106	117	120
Indon. aand.		64	79	83

Aandelen		f. 147,30	f. 174,80	f. 175,90
Kon. Petroleum		311¼	342¼	363
Unilever		230½	284¼	288½
Philips		142½	176	184¼
A.K.U.		241	291	304
Kon. N. Hoogovens'		170	169	181
Van Gelder Zn.		132¾	140½	146¼
H.A.L.		191½	220	225
Amsterd. Bank		84¾	103¾	109½
H.V.A.				

Staatsfondsen		59%	61%	60½
2½ pCt. N.W.S.		85½	91½	91
3½ pCt. 1947		81¼	89½	89%
3½ pCt. 1955 I		80¾	89%	89%
3 pCt. Grootboek 1946		90	93%	93%
3 pCt. Dollarlening				

Diverse obligaties		84	91%	91½
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		79%	86¼	86%
3½ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III		84½	91¼	90¼
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen		90	94½	94%
3½ pCt. Philips 1948		80	86¼	88
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank		104%	108%	109%
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957				

New York		439	470	475
Aandelenkoersgemiddelde				
Dow Jones Industrials				

M. P. GANS.

N.V. DELI - MAATSCHAPPIJ

gevestigd te Amsterdam.

Onder verwijzing naar het Bericht dd. 16 Mei 1958 maakt ondergetekende bekend, dat een voldoende aantal aandelen en certificaten van aandelen N.V. Verenigde Deli-Maatschappijen ter verwisseling in (certificaten van) aandelen N.V. Deli-Maatschappij werd aangemeld, terwijl tevens in de op 14 Juni j.l. gehouden buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders in de N.V. Verenigde Deli-Maatschappijen het voorstel tot statutenwijziging betrekking hebbende op de uitoefening van het stemrecht is aangenomen.

Aangezien de voorwaarden, waaronder het aanbod tot verwisseling is gedaan, in vervulling zijn gegaan, wordt het in het Bericht dd. 16 Mei j.l. aan houders van aandelen en certificaten van aandelen N.V. Verenigde Deli-Maatschappijen gedane aanbod gestand gedaan en wordt de omwisseling van (certificaten van) aandelen N.V. Verenigde Deli-Maatschappijen in recipissen van (certificaten van) aandelen N.V. Deli-Maatschappij met ingang van Donderdag, 26 Juni 1958 opengesteld bij de

Amsterdamsche Bank N.V.,

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V. en de Heren Pierson Heldring & Pierson,

te Amsterdam, Rotterdam of 's-Gravenhage, voorzover aldaar gevestigd.

Amsterdam, 16 Juni 1958.

N.V. DELI-MAATSCHAPPIJ

ADVERTEER IN DIT BLAD

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau, zijn de advertentiekolommen van „Economisch-Statistische Berichten“ het aangewezen medium;

1e) Omdat Uw annonce onder de aandacht komt van stafpersoneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt gelezen door diegenen, die de zakelijk belangrijke beslissingen nemen, of daarbij van grote invloed zijn.

DE N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN

vraagt

ENIGE JONGERE ACADEMICI

In aanmerking komen: economen (bedrijfseconomische richting) alsmede juristen of ingenieurs met economische belangstelling.

Taak: het bestuderen van en rapporteren over vraagstukken op sociaal-economisch, bedrijfs economisch en vervoerspolitiek gebied, of werkzaamheden op commercieel en marktanalytisch terrein.

Vereist: theoretische belangstelling en/of commerciële aanleg, daarnaast zin voor het oplossen van praktische vraagstukken, vermogen tot snel inwerken in nieuwe onderwerpen, gevoel voor statistische gegevens, een bondige stijl, vertrouwd zijn met de moderne talen.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen en foto te richten aan: N.V. Nederlandsche Spoorwegen, Dienst van Personeelzaken, tweede afdeling, Utrecht.

metoor beton

**Pas op!
Uitholling overdwers!**



Is het in Uw bedrijf zo, dat dergelijke bordjes eigenlijk noodzakelijk zijn? Vertoont de bedrijfsvloer verraderlijke verzakkingen, gaten en scheuren? Pas op! Want „uithollingen overdwers” stagneren het intern transport, werken tijdrovend, doen het productieproces met verlies verlopen! Uw bedrijf heeft een sterke vloer nodig - een vloer, die vlak blijft en die ook bij intensief gebruik geen oneffenheden gaat vertonen. Het moet dus een Stelcon bedrijfsvloer zijn!

Stelcon bedrijfsvloeren

sterk
vlak
duurzaam

N.V. Betonfabriek De Meteor / De Steeg / Tel. Velp 08302-3344

Pensioen- voorzieningen

Adviezen op het gebied van:

statuten en reglementen
belegging in
vaste-rentedragende waarden
zelfstandige aandelenbelegging
rendementsverbetering
risicodekking



Het Bureau voor
Pensioenfondsen van
DE TWENTSCHE BANK

Te koop aangeboden:

W.P. ENCYCLOPEDIA

compleet 19 delen, laatste uitgave. R. M. van Beurden,
Bellevoystraat 94b, Rotterdam C. 2. Tel. 55963.

vacatures

De
NEDERLANDSE BANKIERSVERENIGING

vraagt een

Adjunct-Secretaris

bij voorkeur econoom, met enige praktische ervaring
in het bankbedrijf. Leeftijd ca. 30 jaar.

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk te richten aan de
Voorzitter, p.a. Herengracht 136, Amsterdam (C.)

(Zie ook de vacatures op pag. 482)